

קובץ

באר התורה

(קסג)

פרשת תזריע

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

י"ל

ע"י מכון "יד יוסף"

לעילוי נשמת רבי יוסף מלכא בן עישה ע"ה

*

נשמח לקבל הערות והוספות ותגובות

ולהצטרפות לרשימת התפוצה

ניתן לשלוח ל:

as0583233587@gmail.com

פקס: 036770810

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

תוכן העניינים:

- בדין חייב אדם לטהר את עצמו ברגל וכיצד קיימו בזמן בית המקדש מצות עונה...5
- האם מותר לבן לבקש מאביו שימזוג לו מהד' כוסות בליל הסדר.....16
- האם מותר לעשות הספד על גדול הדור מלפני המועד שלושים יום האם מותר לכתוב דברי הספד וכן לשמוע דברי הספד בקלטת.....20
- בדין יין בצבע ורוד לארבע כוסות.....26
- בדין תשלומין לקידוש בסעודה שלישית לפי הקבלה - מכתב לקובץ המשביר חלק ח.....27
- האם לעתיד לבוא יהיא מותר לאכול בשר חזיר.....29
- האם מותר לכתוב תאריך לועזי.....35
- האם הלומד עניני כיבוד אב ואם יש לו שכר של מצות כיבוד אב ואם.....37
- בדיני שהיה וחזרה.....40
- האם מותר לעבור בין שני נשים שיש הרבה מרחק ביניהם.....50
- בדין עוסק במצוה פטור מן המצוה בשכרות בפורים.....56
- עובד זר בבית כיצד ינקו את הבית מחמץ.....61
- למה חז"ל לא עשו סייג בהקפת הראש.....65

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

בדין חייב אדם לטהר את עצמו ברגל וכיצד קיימו בזמן בית המקדש מצות עונה

איתא במסכת ראש השנה דף טז ע"ב, א"ר יצחק חייב אדם לטהר עצמו ברגל שנאמר מבשרם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו טמאים הם לכם, יכול יהיו ישראל מוזהרין על מגע נבילה, תלמוד לומר אמר אל הכהנים בני אהרן בני אהרן מוזהרין בני ישראל אין מוזהרין והלא דברים קל וחומר ומה טומאה חמורה כהנים מוזהרין ישראלים אינן מוזהרין טומאה קלה לא כ"ש אלא מה תלמוד לומר ובנבלתם לא תגעו ברגל ע"כ.

ומ"מ מבואר בדברי הגמ' שכ"ז דוקא היכא שהיה בית המקדש קיים, והיה עושה כן בעבור קדושת המקדש ואכילת קדשים, וכמו שפסק הרמב"ם בהל' טומאת אוכלין פרק טז הלכה י' כל ישראל מוזהרין להיות טהורים בכל רגל מפני שהם נכונים ליכנס במקדש ולאכול קדשים, וזה שנאמר בתורה ובנבלתם לא תגעו ברגל בלבד, ואם נטמא אינו לוקה, אבל בשאר ימות השנה אינו מוזהר, עכ"ד.

וכן כתב הרמב"ן (שמיני יא ח) שאין הנוגע בנבילה ברגל עובר בלאו ולוקח, ומה שאמרו שחייב לאהר עצמו ברגל מצוה מדברי סופרים, ואין בזה מן התורה עשה או לא תעשה, זולתי מצוות העלייה לרגל או שיהא ובנבלתם לא תגעו אסמכתא כשאר אסמכתות ע"ש. וכן מבואר רב נטרואי גאון (סימן תקלב) שכתב וששאלתם טהרה זו שאמרו חכמים חייב אדם לטהר עצמו ברגל (ר"ה טז:) צריכה מים חיים או לא, כך ראינו שלא מצינו מים חיים בכל חייבי טבילות אלא בזב בלבד שמפורש בו (ויקרא טו יג) ורחץ בשרו במים חיים וטהר ונדה נמי מפני שהיא ספק זבה אבל שאר חייבי טבילות אין צריכין מים חיים וכ"ש טבילת הרגל שלא הצריכוהו חכמים אלא לנקות את עצמו בלבד עכ"ד. וכן בתשובות הגאונים מזרח ומערב (סימן עח) ע"ש. וכן מוכח מדברי התוספות רי"ד (ביצה דף יז ע"ב) שכל אדם שמטהר את עצמו ברגל מפני שהוא צריך להראות בעזרה ולאכול שלמי חגיגה. וכן מבואר בטורי אבן עמ"ס ראש השנה שהוא משום שיוכל לקיים חובות הקרבנות שברגל דהיינו לראות בעזרה ולהקריב קרבן ראיה חגיגיה ושלמי שמחה שהטומאה מעכבת בהן יעו"ש וכן כתב הצ"ח בבימה דך יז ויסוד דבריו ממש"כ הרמב"ם בפרק טז מהל' טומאת אוכלין הלכה י' וז"ל: כל ישראל

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

מוזהרין להיות טהורין בכל רגל מפני שהן נכונים להכנס למקדש ולאכול קדשים וכו' עכ"ל הרי לך שהוא משום הקרבנות, וממילא יש לדון בזמן הזה דליכא קרבנות דלכאורה ליכא חיוב לאדם לטהר את עצמו ברגל.

וכדעת הרמב"ם כן נראה דעת הרי"ף והרא"ש שהשמיטו האי מימרא, אולם הב"ח (סימן תרג) כתב בדעת הרא"ש (יומא פ"ח סימן כד) והטור שיתכן שגם בזמן הזה צריך לטבול ע"ש, וכן כתב מורינו הבא"ח בשו"ת תורה לשמה (סימן תקיב) כתב בכוונת הרא"ש דאין לומר דכוונתו דע"י כן לא תועיל לו הטבילה אלא כוונתו לומר הגם שנטהר מטומרת קרי שמשתלקת ממנו ע"י טבילה מאי נפק"מ הא עדיין הוא טמא מת וא"כ אינו יוצא ידי חובת מאמר רבי יצחק הנזכר, והא ודאי דגם הרא"ש מודה דעדיף ליה לטבול שיהיה נטהר מטומאה דקרי, אך לענין הברכה הוצרך לומר שאין מברכים עליה, אבל לא משום שאינו מוסיף טהרה, ע"ש עוד מה שהאריך בזה.

ויש להוסיף בזה שהרי כיון שנאמר בגמ' חייב הרי הוא עד מסירות נפש וכמ"ש בשו"ת דברי יציב או"ח סימן רצז אות ג' שכתב וזקני הקדוש מצאנו ז"ע היה רגיל לומר דחז"ל אמרו חייב אינש לבסומי וכו' ומזקני החכם צבי שבמקום שבמקום רז"ל חייב צריך לקיים במסירות נפש, ובעניי לא מצאתי המקור לזה ומ"מ מבואר שס"ל להחכם צבי חיוב גמור הוא לבוסמי בפורים עכ"ד, ויעו"ש עוד בילקוטים והשמטות סימן סו שכתב, אזכיר רק מה ששמעתי מכ"ק אאמו"ר וכו' דהוה מרגלא בפומיה דא"ז בכל פורים לומר בזה הלשון: גלוי וידוע שאפילו היום נותנים לי כל חללי דעלמא לא הייתי שותה ומקלקל את מוחי, אבל זקניני החכם צבי היה אומר שבכל מקום שאמרו רז"ל חייב החיוב הוא במסירות נפש, וא"כ חייבים למסור נפשינו על זה, יעו"ש עוד. ועיין עוד במש"כ בהא בקונ' שערי יוסף בדיני חייב איניש לבסומי, תשפ"ב.

וע"ע בשדי חמד (מערכת ח' כלל מז), מה שהאריך בזה, ובשו"ת שאגת אריה (סימן סז) הסיק דהיום אין חובה, ומשו"ה אין מברכים על טבילה זו, וכן כתב בספרו טורי אבן ר"ה דף טז ע"ב, וכן כתב בשו"ת יד אליהו מלובלין (סימן סח) שהמצוה לטהר את עצמו ברגל אינה נוהגת אלא בזמן שבית המקדש קיים שהיו חייבים ישראל להראות בבית המקדש ולאכול מן הקורבנות של שמחה וחגיגה יעו"ש. ובצל"ח (ביצה דף יז ע"ב).

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

ובחזון עובדיה (יו"ט עמ' קב) כתב, לדינא שבזמן הזה שהכל טמאי מתים אין תועלת בזה כ"כ אלא ממידת חסידות בלבד למי שאפשר לו, ע"ש מה שהאריך בכ"ז בהערות שם. אולם מה שיש להחמיר בזה משום טבילה של תוספת קדושה, וכמו שכתב האריז"ל בשער הכוונות (דף עח ע"א) כתב לטבול בערב יו"ט, והביאו בכה"ח (סימן תסח סק"א) ע"ש, ובדברי מרן החיד"א בספר מורה באצבע (אות יד) שהוא חיובא, וע"ע בספר הרוקח (סימן רכא) שכתב, שלש פעמים נקרא הקב"ה מקוה, א' מקוה ישראל ה' מושיעו (ירמיהו יד ח), ב' מקוה ישראל ה' כל עוזבך יבושו (שם יז יג), ומקוה אבותיכם ה' (שם ס' ג) לפיכך צריך אדם לטהר את עצמו בשלשה רגלים עכ"ל. ועיין עוד בזה בגם אני אודך מתשובתי חלק ב' סימן קט.

והנה נשאלה השאלה בבית מדרשא כיצד איכא חיובא לאדם לטהר את עצמו ברגל, הרי גם ברגל איכא חיובא של מצות עונה וממילא הרי אינו נשאר טהור, ומה שגם ברגל איכא חיובא הוא ממה שמבואר בגמ' בערכין דף ג' ע"ב והני כהנים הואיל ובני עבודה נינהו לא לחייבי קמ"ל וכו' ופירש"י בני עבודה נינהו ואין יכולים לדור איש ואשתו בסוכה שאין נזקקין לנשותיהן דרמיא עלייהו עבודת הרגל אימא לא נחייבו עכ"כ לשון רש"י ומוכח שהכהנים היו אסורים, אבל ישראלים לא, וקשה הרי גם ישראלים צריכים להיות טהורים, וכמו שמבואר ברמב"ם בפרק טז מהל' טומאת אוכלין הלכה שכתב בזה"ל: כל ישראל מוזהרין להיות טהורים בכל רגל מפני שהן נכונים להכנס למקדש ולאכול קדשים וכו' עכ"ל, וכתב להקשות בספר שמועת חיים ערכין ח"א סימן מד שא"כ יש לעיין מאי שנא כהנים שאסורים, והביא שם שבהגהות חשק שלמה בערכין שם כתב שישראל מותרים בנשותיהם משום דמצות ראית פנים בעזרה אינה נוהגת רק ביום ראשון ומצות שמחה באשר ימות החג יכול לצאת בכסות נקיה ויין ישן, עכ"ד, ואמנם לכאורה בעיקר דבריו הרי הרמב"ם כתב כל הרגל, ובע"כ דרש"י פליג על דברי הרמב"ם, ויש לעיין בשורש פלוגתם.

ואמנם במצינו בהגהות הגרא"מ הורוביץ עמ"ס סוכה דף כו ע"א שכתב שכל ישראל היו צריכים להיות בטהרה כל ימות הרגל עד שיאכלו שלמי שמחה ורק אח"כ הותרו בנשותיהן ויטבלו בו ביום כדי שיהיו טהורים למחר, אלא שכתב להקשות שא"כ גם כהנים יהא דינם כן שאחר עבודתם יותרו ברגל בנשותיהן ומאי ס"ד בגמ' לפטור כהנים מסוכה בגלל שאסורים בנשותיהן טפי מישראל, וכתב שצריך למחוק תיבות שאין נזקקין לנשותיהן

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

וכוונת הגמ' שהכהנים צריכים ללון במקדש. עכ"ד, ועכ"פ מוכח מדבריו שהישראל הרי יכול לטבול כל יום, ולבאר שא"ש הלשון הרמב"ם שכל הרגל, ובע"כ שהוא משום זה כל יום.

ועיין עוד בשמועת חיים מש"כ לדון בגדר הראיה האם רק בים הראשון או כל שבעת הימים יעו"ש, ויעו"ש שכתב להעיר אי נימא שיש לטבול בכל יום וזהו הדין והחיוב טהרה ברגל, הרי בטר או"ח סימן תרג כתב להביא לדברי הירושלמי דר' חייא מפקיד לרב דיזהר לאכול בטהרה לכל הפחות שבעה ימים בשנה, וביאר הראבי"ה דקאי על שבעת ימים שבין ר"ה ליוה"כ ועל ר"ה עצמו א"צ להזהירו שחייב לטהר עצמו ברגל ופשיטא שיאכל בטהרה עכ"ד הטור ומוכח דיש להיות בטהרה כל הרגל כולו, ואמנם יש לומר שעדיין שייך לאכול כל הרגל בטהרה ויאכל רק בלילה, משיעריב שמשם.

ואמנם יש להעיר בזה מדברי המאירי בבית הבחירה שנראה שהדין לטהר עצמו ברגל הוא מלפני הרגל וז"ל: שהדבר ידוע שחייב אדם לטהר עצמו ברגל, והיה דרכם לטבול מערב יו"ט שיעריבו שמשם בכניסת יו"ט ונמצאו נכנסים ליו"ט בטהרה, ואצ"ל שהיו צריכין להטביל את כליהם להשתמש בהם ביו"ט עכ"ל, ויעו"ש בשמועת חיים שכתב להקשות מנ"ל שיש חיוב להטביל כליו בערב הרגל, ומ"מ נפקא מדבריו שהחיוב הוא בערב הרגל, ומ"מ אפשר"ל שס"ל דסגי ביום הראשון.

ומה דיש לומר דסגי ביום הראשון כן מצאתי בזה לפוסק הדור מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א במועדים וזמנים חלק א' יו"ט סימן כט שכתב בזה"ל: אמנם ידעתי גם ביום טוב גופא אין צריך, והראייה שלא מצינו איסור ליזקק לאשתו לקיים מצות עונה ביום טוב אף שהוא טבול יום שצריך טבילה היסור בבשר קדשים שהיא עיקר מצות שמחה בזמן הבית לכתן הש"ב מבטל עיקר מצות שמחה שהיא בבשר שלמים דוקא, וע"כ מצות שמחה היא לשמח לבבו בכל מה שמשמחו ואין צריך למעט מעונה לקיים עיקר מצות שמחה בבשר שלמים וכן אין צריך לדקדק לשתות יין דוקא שזרן גבול למצות שמחה רק משמח לבבו כפי שית נפשו, וע"כ הסיק מרן הגר"מ שליט"א, אמנם נראה שמעונה אינו ראייה דלע"ד ברור שמצות אכילת שלמי שמחה מקיימיו כבר בלילה ראשונה והא ראין שמחה בלילה ראשונה כמבואר בפסחים עא היינו שאין חיוב מדינא לשחוט מערב יום כגב לקיים המצוה כבר בלילה ראשונה אבל אם שוחט מערב יום טוב ואכל בלילה ראשונה קיים אז מצות אכילת שלמי שמחה, וכן מוכח מהרמב"ם שפוסק בפ"ב

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

דחגיגה הלכה י"ג לא יביא אדם תודה ביום רבעה עשר מפני ההמץ שבה שאין מביאיו קדשים לבית הפסול ואם הביא יוצא בה ידי חובת שלמי שסחה כמו שביארנו ע"ש ותמה הכסף משנה היאך יוצא בתודה חובתו ביום טוב והא נפסל ביום בלינה ע"ש בלח"מ שחידש דבר פלא שאין איסור לא תלין כשמלין לצורך מצוה דשלמי שמחה ע"ש ולפי דברינו דברי הרמב"ם א"ש כפשוטו דאכל בערב שגם אז מקיימין כבר מצות אכילת שלמי שמחה שאין חיוב בלילה ראשונה בשלמי שמחה, אבל אם אוכל קיים בזה המצוה, וא"ש דמקיים מצות עונה בלילה ראשונה, שאוכל מקודם בשר שלמי שמחה וסגי בכך. ויעו"ש עוד במה שדן בדין שמחה ולגבי החיוב לשתות יין שאין חיוב לשתות יין כל יום דוקא ורק היכא שמרגיש שמחה, [ועיין עוד בזה במש"כ בספרי שערי יוסף חול המועד תשפ"ב].

וכן בשו"ת תשובות והנהגות ח"ב דף קפב הביא בהערה שכתב לו מרן הקה"י זצוק"ל כה"ג אחר שתמה מה מועילה הטבילה, וז"ל מרן הקה"י, אולי מה שלמדנו לאסור טומאה ברגל היינו טומאה כזו שמחמתה נמנע הוא ממצות ראייה וחגיגה ושלמי שמחה [שהרי מה"ט חמיר רגל משאר ימות השנה לפי שמצות הרגל א"א לקיימן כשהוא טמא] אבל בכל יום אחר שכבר קיים מה שחייב היום במצות קודש ומקדש שוב הרי הוא כשאר ימיו שמותר במצות עונה באופן שיטבול ויעריב שמשו בו ביום כדי שיהא טהור למחר.

וכתב עוד, וביותר אני תמה בזמן הזה שנהגו ליטהר לרגל אף שאין לנו מקדש מ"מ נהגנו כעין המקדש שנזהרו בערב הרגל בטבילה לצאת מחשש טומאה וקשה מה מועיל הטבילה אם מקיים מצות עונה ליל החג ועיין במ"א ס"ס קכ"ח שהכהנים נהגו לא לקיים מצות עונה בליל יום טוב שצריכים להיות טהור לנשיאות כפים ונזהרין שלא להיות אפילו טבול יום ע"ש אבל בישראל לא שמענו מעולם להיות נזהרין בכך וקשה מה מועיל הטבילה בערב חג אם נטמא ליומו וכ"ש דקשה כשחל ערב פסח בשבת אם מקיים מצות עונה בשבת ואינו טובל בשבת הלא הוא טמא ברגל ומה הועיל הטבילה ערב שבת ואף שאנו בלאו הכי טמאי מת ולא הותרה לציבור למצות ראייה הלא נהגנו ליטהר עכ"פ מטומאת קרי ברגל ומה מועיל אם מקיים בליל שבת מצות עונה ואינו טובל וצ"ע.

וסיים, ואולי נהגו להחמיר לטבול בזמן הזה לרגל כדי שנזכור למעבד הכי בביאת משיח צדקינו בקרוב אבל לא להקל במצות עונה ואף שמפסיד טהרה

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

ברגל די בטבילה ערב הרגל לזכור לטבול לעתיד ואז באמת יטהר ברגל לא ליטמא כבעל קרי וכ"ז צ"ע עכ"ד.

ובספר אמרי חמודות בסוף הספר עמ' צד כתב שי"ל שעולי רגלים לא קיימו מצות עונה שהרי גבי חנה כתיב בשמואל (לא א) ועלה איש ההוא מעירו מימים ימימה, ואיתא במדרש ילקוט שמועני אלקנה ואשתו ובניו ואחיותיו וכל קרוביו היה מעלה עמו לרלג יהיו לנים ברחובות של העיר וכו' יעו"ש, ובגמ' בכתובות דף סה ע"א איתא, א"ר הונא מניין לאכסנאי שאסור בתשמיש המטה שנא' וישכימו בבוקר וישתחו לפני ה' וישוּבו ויבאו אל ביתם הרמתה וידע אלקנה את חנה אשתו ויזכרה ה' השתא אין מעיקר לא יו"ש, הרי שלא קיימו מצות עונה וגם בהליכה וגם בחזרה, ואמנם בעיקר ראייתו י"ל שהרי כ"ז לגבי האורחים, אבל מה יש להשיב לגבי הדדים בקביעות בעיה"ק ירושלים, ולכן אין ישוב זה מיישב. [ובעיקר דין תשמיש המטה באכסנאי יעויין שו"ע ומשנ"ב סימן ר"מ, ופסק"ת שם].

ואמנם יש לדון כאן מדין עוסק במצוה פטור מן המצוה כיון דאיכא מצוה עונה, ממילא נפטרים ממצות שמחה, וכ"ז היכא דאיכא מצות עונה אם הוא ליל שבת או ליל טבילה, אבל במקרה רגיל יהיה פטורא ממצות עונה ע"י מצות שמחה וכמו שנראה להוכיח ממש"כ בשו"ת שאגת אריה סימן סו בפלוגתת הראב"ד והרמב"ם בדין נשים אם חייבות בשמחה שאיתא בגמ' בר"ה דף טז חייב אדם לטהר עצמו ברגל תניא נמי בנבלתן לא תגעו כו' והטעם כדי שיוכל לקיים מצות עולת ראייה וחגיגה ולשמי שמחה שא"א לעשותם בטומאה והנה מפני ראייה וחגיגה אינו מוזהר אלא בטומאה ארכיתא אבל בטומאת ערב של שרץ ונבלה הלא אפילו כשטמא בהם יכול לטבול ולהביאם כל שבעה שיש להם תשלומים אלא ודאי מפני שלמי שמחה שחייב בהם כל ימי הרגל א"א שיטמא עצמו כל ימות הרגל, וא"ת שיכול לקיים שמחה בשאר מיני שמחות אבל מכיון שהגיע הרגל חל עליו מצות שמחה בשלמי שמחה א"א שיפקיע עצמו מזה ע"י שיטמא עצמו כו' ברם אשה הלא פטורה מעולת ראייה וחגיגה ע"כ הא דחייב לטהר ברגל דכתיב בנבלתן לא תגעו הוי משום שלמי שמחה שמחוייבים בה כל יום וא"א שיטמא עצמה מכיון שבא הרגל והוא טהורה ונתחייבה בה א"א שתפקיע עצמה מחובת המצות הזאת, וא"ת אם אכלה כבר ביום הזה שלמי שמחה יכולה לטמא עצמה בטומאת ערב דנבלה ועד הלילה תטבול ויעריב השמש יתקיים בלילה מצות שלמי שמחה מ"מ בכל יום מימי הרגל מוזהרת על

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

נבלתם לא תגעו קודם שאכלו שלמי שמחה, ומסיק שכ"ז להרמב"ם שוסבר שנישים חייבות בשלמי שמחה, אבל הראב"ד שסובר שאין נשים חייב בשלמי שמחה אין הן מוזהרות על נבלתם לא תגעו יעו"ש, ומוכח מדבריו שכתב שמכיון שבא הרגל והיא טהורה אינן יכול להפקיע עצמה מחובת שמחה וי"ל שהוא משום שעוסק במצוה ופטור מן המצוה ולכן נראה לפי"ז אין על עולה רגלים מצות עונה שהרי ע"י עונה נעשה טבול יום.

ושוב מצאתי בזה בשו"ת דברי שלום קרויז חלק ב' או"ח סימן קיט שנשאל על מנהג האשכנזים שטובלים בערב יו"ט לקיים החיוב לטהר עצמו ברגל ובכל השנה לא טובלים ורק ביו"ט משום מה שנאמר בתורה ובנבלתם לא תגעו ונשאר החיוב גם בזמן הזה ונשאל מה מהני הטבילה הא אי מקיים מצות עונה בליל יו"ט א"כ מה מועיל הטבילה בערב יו"א וגם אם טובל ביו"ט עצמו הרי טבול יום ואינו ראוי להיות טהור למקדש, וכתב השואל שקשה לבטל מצות עונה.

וכתב להשיב לשואל, שמש"כ שקשה לומר שיבטל מצות עונה, כתב ע"ז בזה"ל: ידוע מה שאומרים בשם הגאון החת"ס ז"ל דרוב דוחקים הם אמת ומי שרוצה לקיים להיות טהור ברגל כפשוטו על הרגל זה בודאי צריך לשמור עצמו שלא לקיים מצות עונה כפשוטו, רק יפייס אשתו באופן אחר וכיון דמחלה אינו עובר ועל ועונתה לא יגרע כמ"ש בש"ת ובאל"מ הל' ראש השנה דמחלא אדעתא דמנהגא וכיון שהוא נוהג בעצמו בפרישות ביו"ט נקבע הדבר אצלה כמנהג ומחלה ולכן שפיר לא הקשה לו על מנהג החסידים רק על מנהג האשכנזים כי החסידים נוהגים באל"ה פרישות ביו"ט כמ"ש בשם האריז"ל בב' ימים ראשונים של פסח, בליל שביעי של פסח, ורמזו בקרא ולא קרב זה אלא זה כל הלילה וכ"ש בלילי שבועות כמ"ש בשלה"ק זכר למ"ת ליל שמו"ע וש"ת ורמזו ע"ז ביום השמיני עצר"ת תהיה לכם, אך מלילי סוכות צ"ע, כי שם נאמר תשבו כעין תדורו איש ואשתו כמ"ש חז"ל בערכין דף ג' ע"ב דהו"א דמהאע"ט כהנים יהיו פטורים מסוכה דהוי בני עבודה ואינן יכולים לדור איש ואשתו דאין נזקקין מפני הרגל קמ"ל דמ"מ חייבין בסוכה א"כ ראייה דסתם בני אדם שאינן בני עבודה חייבים בעונה וכמ"ש בלש"ה הקדוש מסכת סוכה בעמוד השלום דף יג ע"ב בשם ספר מטה משה, ויעו"ש שכתב שי"ל שהרי יכולים למחול, וממילא מי שרוצה לקיים מאמר חז"ל אין לו לקיים מצות עונה כל הרגל, ויעו"ש שכתב לחלק בין טבילה בזמן הזה למה שטבלו בזמן בית המקדש שכיום אינו צריך

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

להיות כמו בזמן בית המקדש, אלא רק מצוה איכא וכמו שכתב בספר אלף למטה סימן תרכח סקכ"ה יעו"ש מה שכתב להאריך בזה.

ועיינתי שם בהמשך דבריו ושם כתב להביא דברי השאגת אריה שהבאנו לעיל ולפי"ז כתב לומר שיש לומר שיש פטור של עוסק במצוה פטור מן המצוה למצות שמחה, ויסוד דבריו הוא ממה דאיתא בגמ' בפסחים דף ע"א ע"א והיית אך שמח לרבות ליל יו"ט האחרון לשמחה אוא יאנו אלא יו"ט הראשון ת"ל אך חלק, הרי שלא שייך שמחה בליל יו"ט הראשון, והרי קימ"ל בגמ' בסוכה דף כה ע"ב גבי העוסק במצוה פטור מצוה דהו"א כי מט זמן חיובא דק"ש אימא לא יפטור מקר"ש דלא בכה"ג עוסק במצוה פטור ממצוה קמ"ל דבכל אופן אמרינן עוסק במצוה פטור ממצוה, ובתוס' שם בד"ה משום דלא זמן חיובא, ובגמ' בזבחים דף ק ע"א משמע דכי מטא זמן חיובא לא אמרינן עוסק במצוה פטור מן המצוה ולהכי לאחר חצות לא יטמא דמטא חיובא דפסח יעו"ש ועכ"פ למדנו דהיכא דלא מטא זמן חיובא אמרינן הדין דעוסק מן המצוה פטור מן המצוה, וא"כ בנ"ד כיון שזמן שלמי שמחה הוי רק ביום היו"ט ולא בלילה שאין קרבן בלילה ולא חושב הלילה כזמן שראוי להביא קרבן וכמ"ש בריש פסחים בסוגיא דהמפלת אור לשמונים ואחד שלא יצתה לזמן שראויה לקרבן יעו"ש וא"כ בליל יו"ט איכא המצוה של ועונתה לא יגרע רק אח"כ בבוקר בא הזמן שראוי להביא שלמי שמחה וא"כ בדואי פטור מכח העוסק במצוה של עונה הקודמת וכיון שגם בזמן המקדש יש להתיר לקיים העונה כ"ש בזמן הזה, ויעו"ש עוד מש"כ לפלפל בזה, ואמנם יש לעיין דלפי"ז אם איכא בכה"ג פטור של עוסק במצוה פטור מן המצוה, לא נמצא מי שנשוי שמקיים מצות שמחה ביו"ט, וזה לא שמענו, ועיין.

ושוב ראיתי שכה"ג כתב לבאר בשלמי יוסף עמ"ס ראש השנה עמ' קסז הגאון רבי נתן אפרים רודשילד שליט"א מרה"י תורה בתפארתה, ואמנם לא כתב מדין עוסק במצוה פטור מן המצוה, אבל הרגיש שזה דחוק וז"ל: ובארנו בזה במקו"א שאין מצוות שמחה מחייבת למנוע מצוות עונה ולא מיבעי לשיטת הט"ז או"ח סימן תרל"ט סק"ט דלהיות עם אשתו שייך לענין מצות שמחת יו"ט, אלא אפילו אם לא כהט"ז מ"מ כיון דמהותה של שמחת יו"ט לנהוג את היו"ט בשמחה, אינה מחייבת לשנות הארחות חיים הגיל של הימים ויש לנהוג בהם מנהג דרך ארץ, דאל"כ אין דרך שמחתו בכך, [ולכן י"ל דמותר למנוע בזמן הזה מלשתות יין בזמן שרוצה ללמוד כגון בליל

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

שבועות שמנהג ישראל לעסוק בתורה כל הלילה, וכן נשים יש לומר דפטורים מללבוש בגדי צבעונים כשעוסקים בבישול וכו', וכתב שם, ויש לדון א"כ דלא רק בענין מצות שמחה שמותר למנוע משום מנהג דרך ארץ אלא בכל מצווה שבניהגו הרגל כיון דהמציאאות של הרגל והיו"ט ימי שמח אינו מחייב ניהוג הסותר את טבעם של הימים ולכן הגם שאסור לטמאות את עצמו, מ"מ על טומאה המחויבת מצד ניהוג ימי יו"ט גופא לא הוזהרו, והדברים מחודשים מאד, אבל לכא' מוכרחים הן מהסוגיא דערכין עכ"ד, והרי לן דהוא הרגיש בהא דוחק, ויעו"ש עוד במש"כ בכ"ז. ועיין עוד במש"כ במנחת ברוך ריש סימן עז.

ובכל האי דינא מצאתי קושיא חדשה שכתב להקשות בעל המשכנות יעקב בספר קהלת יעקב עמ"ס מו"ק דף ח' ע"ב אמאי צריכים למילף מהא דכתיב ושמחת בחגך ולא באשתך שאין נושאים נשים המועד והרי קימ"ל דחייב אדם לטהר את עצמו ברגל, וא"כ היאך ישא אשה ברגל ויטמא עצמו בטומאת שכבת זרע, ובעיקר קושייתו י"ל שבעינן למילף לזמן שאין בית המקדש קיים שאז ליכא חיובא לטהר עצמו ברגל במועד, ומ"מ בעיקר קושייתו גם אי נימא לא כמ"ש ראיתי בקובץ בית אהרן וישראל שנה גיליון מס' קצא עמ' עא במאמרו של הרה"ג דוד מצגר שליט"א שי"ל שאחרי הנישואין מתחייב במצות עונה ואין החיוב הטהרה ברגל דוחה מצוה זו אבל לחייב עצמו ברגל ע"י נישואין ליכא חיובא, ומ"מ מוכח דיסוד הדברים דכיון דאיכא חיובא דמצות עונה ממילא ליכא לחיוב לטהר עצמו ברגל.

אבל הביא שם שכתב בהעמק שאלה שאילת ל' אות ד' שפשיטא ליהש כל ישראל אסורים ברגל בתשמיש המטה בזמן הבית וכמו שכתב הרמב"ם בהל' טומאת אוכלין פרק טז הלכה י' שהחיוב הוא להמנע מטומאה, ושכן נראה מדברי הגריפ"פ בפירושו לספר המצות לרס"ג ח"א עשה ב' סח יעו"ש, ועיין עוד בספרו דליות דוד עמ"ס מו"ק.

ובעיקר הקושיה שהקשה בהקלת יעקב מה דצריכין לימוד ושמחת בחגך ולא באשתך שאין נושאים נשים במועד ותיפוק ליה שהרי חייב אדם לטהר עצמו ברגל, הראני בזה הגאון רבי אריה קולדצקי שליט"א במש"כ בספרו אבני המקום חגיגה שם שיש ליישב כמה אופנים, חדא שהרי נפק'מ שאסור לישא אשה אף אם לא יבוא עליה, ועוד נפק'מ בזמן הזה לפי דברי השאגת אריה שנפק'מ בזמן הזה או בר"ה אפילו בזמן הבית, ועוד שלפי טעם הרמב"ם הנ"ל אם כבר קיים מצות ראייה ואכל כבר מחגיגה ושמחה שוב הותר בביאה

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

ואף שמבטל עצמו משמחה דשאר ימים כבר הוכיח המנחת ברוך סימן עז בד"ה עוד שאין בכך קפידא ומותר וא"כ נפק"מ אחרי שכבר קיים חובת החג, ועוד כתב די"ל שנפק"מ אם הוא טמא בלא"ה דלדידיה ליכא איסור ליטמא, וציין עוד במש"כ בזה בספר מזבח אבנים ח"ב סימן ג' אות יב יעו"ש.

והכי נראה שביו"ט ליכא חיוב למצות עונה ממש"כ בספר ישמח משה פרשת אמור שכתב משה"ט לא אמרינן חייב אדם לטהר בשבת כמו שאמרו חז"ל חייב אדם לטהר ברגל שבשבת איכא מצוה עונה דעונת ת"ח מליל שבת לליל שבת יעו"ש, וכן בספר בית אלוקים למבי"ט שער היסודות פרק סג כתב שמה שאמרו חז"ל חייב אדם לטהר עמו ברגל ולא אמרו בשבת כי בעצם קדושת השבת לא יקל ולא יגרע בקדושותו שום דבר של טומאה יעו"ש, ואמנם בגליוני הש"ס עמ"ס חגיגה דף כ לא נראה שבשבת בעי יותר שימור יעו"ש, ועיין עוד בקובץ קול התורה חלק פא עמ' שפה.

אבל לדינא לכאורה ששפיר שייך לומר דין עסוק במצוה פטור מן המצוה, וכן כתב לדינא בשו"ת משנה הלכות חלק יח סימן שי וז"ל: והרי עיקר הטעם לכו"ע הוא מפני שהם נכונים ליכנס לבית המקדש ולקיים מצוה, ואם נזדמנה לו מצוה קודמת, ודאי דאין לעבור עליה בשביל שלא יוכל ליכנס למקדש, ודאי היכא דאינו מצוה אלא רוצה לטמאות עצמו משאר מצות, אבל אם עושה מצוה ועי"ז מפקיע עצמו הרי הוא בכלל עסוק במצוה, והרי גמרא מפורשת (ברכות יט ע"ב) הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ושמע שמת לו מת וכו' יכול כשם שאינו מטמא להם כך אינו מטמא למצות מצוה ת"ל ולאחותו, ועיין תוס' שם בד"ה ולאחתו דדוקא פסח ומילה דהו"ל עשה שיש בה כרת ואי לאו הכי הו"א דמטמא אף שאין יכול לקיים המצוה השניה, והכא נמי ודאי שצריך לטהר עצמו ואם אח"כ יצטרך לקיים מצות עונה יקיים דזה מותר, ושאר בני אדם שאינפ צריכים לקיים המצוה ישארו בטהרתם וזה לפענ"ד פשוט מאוד, והכהנים במקדש שחייבים היו לעבוד עבודה באמת לא היו מקיימין מצות עונה, וכל כן הני שעלו לרגל אבל בזמן הזה שאין עליה לרגל ליכא שום ספק עכ"ל.

ואמנם ראיתי למו"ר הגר"ע פריד שליט"א שנשאל בזה"ל: האם החיוב לטהר עצמו ברגל זה דוקא בערב הרגל או גם ברגל עצמו, וכמו"כ יש לשאול איך מותר לקיים מצות עונה ברגל בעוד שהוא מטמא עצמו, ואם עשה כן האם הוא מחויב לטהר עצמו שוב ברגל עצמו, והשיב בזה"ל: החיוב הוא

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

בערב הרגל ואם לא טבל בערב הרגל צריך לטבול ברגל, וכמו שמוכח מביצה יז ע"ב, ומבואר בערכין דף ג' ע"ב שמותר לקיים מצות עונה ברגל, וצריך לומר שמספיק להיות טהור בתחילת הרגל, ואם לא טבל בערב הרגל יטבול ברגל עכ"ל, הרי לן דכן איכא חיובא וצ"ל כמ"ש בתירוץ הראשון דסגי להיות טהור בתחילת הרגל, ודחוק לומר שבזמן בית המקדש לא קיימו מצות עונה, ושוב ראיתי שנשאל מו"ר הגר"ע פריד שליט"א באם קיים מצות עונה ברגל האם יש לו חיוב שוב לטבול ברגל, והשיב שאין חיוב, ויש לעיין עוד בכל סוגיא זו באריכות בפנ"ע. ועיין עוד בשו"ת אבנ"ד ח"א סימן צב.

האם מותר לבן לבקש מאביו שימזוג לו מהד' כוסות בליל הסדר

בס"ד

שלהי אדר ב' תשפ"ב

לכבוד הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך ופרדס יוסף החדש על המועדים ושבת קודש

ראיתי גם אני אודך תשובות הגר"מ סאקס זצ"ל, ראב"ד בד"ץ קהילת יראים ובעמח"ס מתנת משה, ואהיות וא"א להפטר בלא כלום, אכתוב כאן לעילוי נשמתו במש"כ לדון בסימן כח אות ב' שהשיב על שאלת כת"ר שליט"א" עמש"כ בשו"ע סימן תע"ג ס"א ברמ"א שכתב ובעל הבית לא ימזוג בעצמו בליל הסדר ורק אחר ימזוג לו האם מותר להבן לבקש מאביו שימזוג לו או לא, והשיב שם, שנראה פשוט שאסור דהא אפילו בדין הסיבה דמעכב הרי במקום שיש חסרון כבוד פטור כמו תלמיד בפני רבו כיון שאינו כובד, א"כ וודאי כאן שאין כבוד למזוג לבנו שאסור לבקש ככה ע"כ תשובתו.

והנה כן הורה הגר"א נבנצל שליט"א והו"ד בשו"ת מציון תצא תורה ח"א אות קח בזה"ל: "שאלה: האם יש חסרון כיבוד אב ואם להרשות לאבא למזוג לבנו ד' כוסות בליל הסדר, והאם סומכים על מחילה שלו בכה"ג. תשובה: לענ"ד אין לבן להרשות לאביו למזוג לו".

וכן כתב בשו"ת משנת יוסף ח"ו סימן צט, בתשובה לכת"ר שליט"א וז"ל: לענ"ד פשוט שאסור, ואפילו אם ירצה האב בעצמו למזוג לבנו, צריך הבן למנוע זאת מאביו שלא ימזוג לו, דהנה לשון הלבוש וש"ע הרב (תעג, א) הוא: ואם אפשר טוב שלא ימזוג בעל הבית בעצמו אלא אחר ימזוג לו' שיהא לו כמשרתו', כלומר דרך חירות ושררות זכר ליציאת מצרים עכ"ל. וא"כ פשיטא דאין לאב להיות כמשרת לבנו, ומנהג זה שאחר ימזוג לו אינו דוחה כיבוד אב דאורייתא, ואיתא בשו"ע יו"ד (רמ, ד בהגה) שהבן ישמש אב כמשמש לרבו, וא"כ בודאי לא להיפך, וכו' ונראה שאם אב לא שם לב, ומזג לבנו, יכול הבן לתקן משגה זה, וישפוך היין בחזרה לבקבוק, וימזוג לעצמו, ויאמר לאביו בדרך כבוד 'חלילה שתשרת אותי אפילו למזיגת הכוס' – [אבל אינו מחויב, כיון שהאב עשה דרך מצוה, ולא בכונה לבזות עצמו]. ואין להתיר לאב למזוג לבנו, כיון שאם מחל על כבודו מחול (קידושין לב.), שכבר הביא הפת"ש (יו"ד סי' רמ סקט"ז) מרדב"ז שמחול רק לפטור הבן

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

מהעונש, אבל מצוה איכא מ"מ, והברכ"י (רמ, יג) בשם אחרונים דין אם רק כבוד יכול למחול, או גם מורא, אבל על בזיון לא מהני מחילה עיי"ש, ומזיגה דרך שירות הוי בזיון עכ"ל.

וכן כתב בשו"ת ודרשת וחקרת ח"ד חיו"ד סימן לז אות ג' בתשובה להגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א וז"ל: ביו"ד סי' ר"מ סעי' כ"ה כתב המחבר וז"ל, אם האב רוצה לשרת את הבן מותר לקבל ממנו א"כ האב בן תורה, וכתב ע"ז הברכי יוסף שם וז"ל, ואפילו יקפיד הרבה לא יקבל משום דלא סגי בלא חלשה דעתיה, הרב פרי חדש בליקוטי יו"ד דף נ"ח ע"ג עכ"ל, ומפורסם הוא הוראת החזו"א להגר"ח קנייבסקי שליט"א שלא ישתה כוס תה שהכין לו אביו הגריי"ק, וה"ה בנד"ד, אם אביו ת"ח לא רק שלא יבקש ממנו למזוג לו אלא אפילו אם מזג לו מרצונו לא ישתה, וכשאינו ת"ח אם רוצה האב יכול הבן לקבל, וגדול מזה כתב הערוך השולחן בסי' תע"ג סוף סעי' ו' וז"ל, כבר כתבנו שבעה"ב לא ימזוג בעצמו, אלא אחר, דזהו דרך חירות, ואנו אין נזהרין בזה, כי נראה כרמות רוחא לצוות לאשתו שתמזוג, ואין הבעל עדיף ממנה, ולכן נוהגים למזוג בעצמו, ואין זו קפידא עכ"ל, ועל אף שדבריו תמוהים מאד, שהרי באה"ע סי' פ' סעי' ד' כתב המחבר וז"ל, כל אשה רוחצת לבעלה פניו ידיו ורגליו, ומוזגת לו את הכוס, ומצעת לו את המטה, ועומדת ומשמשת בפני בעלה, כגון שתתן לו מים או כלי, או שתטול מלפניו וכיוצא בדברים אלו, וע"ע יו"ד סי' קצ"ה סעי' י', אבל עכ"פ סברת הערוה"ש מוכיח דלא ס"ל שמצוה שאני, וא"כ בנד"ד אין להקל כנלענ"ד עכ"ד, וכן כתב לדינא בשו"ת אבני דרך ח"ח סימן שסא.

והנה אין מזיגה זו לעיכובא וכמו שנראה מהערוך השולחן בסימן תע"ג ס"ו, וממילא נראה דיש להחמיר בזה, וכן נראה דאין לעיכובא כמ"ש בילקו"י פסח כרך ג' עמ' קפב אחרים מוזגים לו ת הכוס דרך חירות, ולא תמזוג אשה לאיש, וכתב שם בסוגריים מורבעות, ואמנם כ"ז רק להידור מצוה ולא לעיכובא ואין צורך שכל אחד יבקש מאחר שימזוג לו אלא בני הבית מצעמם ימזוגו זה לזה ומי שלא מזוג לו אחרים ימזוג לעצמו, ואמנם הביא שם בהערה מש"כ בערוך השולחן סימן תעג ס"ו שכתב, שאף שכתבו שבעל הבית לא ימזוג בעצמו אלא אחר, כדרך חירות אנו אין נזהרין בזה, כי נראה כרמות רוחא לצוות לאשתו שתמזוג ואין הבעל עדיף ממנה, ולכן נוהגים למזוג בעצמו ואין בזה קפידא עכ"ד, והשיב על הראש"ל בילקו"י שם שיש להשיב ע"ז שמה רמות רוחא שייך בזה לבקש מאשתו או בנו שחייבים בכבודו

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

למזוג לו את הכוס ובפרט בליל הסדר שכולם יודעים שהוא דרך חירות, והוסיף שהרי מפורש בגמ' ובשו"ע אבן העזק סימן פ' ס"ד כל אשה רוחצת לבעלה פניו ידיו ורגליו ומוזגת לו את הכוס ולכן נראה שהכא האשה חייבת למזוג את הכוס לבעלה.

ומ"מ לגבי בן שיבקש מאביו כתב שם בילקו"י, אם היה האב רוצה לשרת בנו ולמזוג לו יין מותר לקבל ממנו, אבל הבן צריך שיבקש מאביו סליחה על שגורם לו טירחא, ואם היה האב תלמיד חכם בערך הדור לא יסכים שישרת אותו אלא א"כ היה האב מקפיד מאד ע"כ, רווצה דוקא לשרת את הבן וישמח אם יקבל ממנו, שאז רצונו זה כבודו ואם גם אביו וגם אמו הגישו לו כל אחד מהם כוס אחד, והוא אינו זקוק אלא לכוס אחד, ואביו בן תורה יש להעדיף לקבל מאמו, ולא יקבל מאביו משום שאם יקבל מאביו כיון שאביו בן תורה הוא חלשא דעתיה כשיראה שכיבוד האם חמור בעיניו יותר, ויעו"ש בהערה שציין לדבי הגמ' בקידושין דף לא ע"ב ובמה שהביא בזה דברי הפוסקים וצרף לכאן. ועיין עוד בהא בפסקים ותשובות יו"ד, ומסתמא כת"ר שליט"א האריך בזה בהגדה של פסח פרדס יוסף החדש, ולא הספקתי לעיין שם.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף וש"ס

פה עיר התורה בני ברק

ושוב ראיתי בקובץ מנורה לדרום בחלק לב במאמרו של הגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א שהאריך בזה.

והרה"ג בנימין ראובן שלזינגר שליט"א כתב לי:

ב"ה

לכבוד ידידי הגאון המופלא טובא רבי יוסף אביטבול שליט"א

אחדשה"ט!

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

יישר כח על הדברים הנפלאים שהביא בענין הנוגע למעשה.

ובזאת אביא בזה את מה שבאמתחתי בזה, ואשמח לשמוע עוד בכל זה.

הנה בהשגחה פרטית בא לידי היום הספר גם אני אודך תשובות
הג"ר יקותיאל ליברמן שליט"א, וראיתי שם בסי' פ"ב שנו"נ בענין האם
מותר לבקש מאביו שימזוג לו את הכוסות בליל הסדר, והעלה שם ד"ודאי
שאינ ראוי לבקש מאביו שימזוג לו את הכוסות". - נשמח מאד לשמוע
חוו"ד הרמה בכל זה.

שוב מצאתי בספר מועדי הגר"ח חלק ב' מה שהרחיב בענין זה, ואלו דבריו
שם:

לבקש מאביו למזוג לו

שאלה:

אם מותר לבן לבקש מאביו שימזוג לו ארבע כוסות

תשובה:

אין ראוי.

ועמש"כ בזה בס' פרדס יוסף החדש פסח עמ' צ' ובשו"ת שערי יושר ח"ג ס'
פ"א ובשו"ת אבני דרך ח"ח ס' שס"א. ובשו"ת משנת יוסף ח"ה ס' צ"ט
ובשו"ת ודרשת וחקרת ח"ד יו"ד ס' ל"ז או"ג. ובס' אהל יעקב ליל הסדר
עמ' מ"ג ובס' גם אני אודך תשו' רבי יקותיאל ליברמן ס' פ"ב ובס' גם אני
אודך שבתוך ס' אהל יעקב ליל הסדר עמ' ר"ז.

בברכה ובהודאה מרובה

בנימין ראובן שלזינגר

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

האם מותר לעשות הספד על גדול הדור מלפני המועד שלושים יום האם מותר לכתוב דברי הספד וכן לשמוע דברי הספד בקלטת

איתא בגמ' במו"ק דף ח' ע"א לא יעורר אדם על מתו ולא יספידנו קודם לרגל שלושים יום, ואיתא שם בגמ' מאי שנא שלושים יום אמרב רב כהנא אמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם אחד שכינס מעות לעלות לרגל ובא ספדן ועמד על פתח ביתו ונטלתן אשתו ונתנתן לו ונמנע ולא עלה באותו שעה אמרו לא יעורר על מתו ולא יספידנו קודם לרגל שלושים יום, ושמואל אמר לפי שאין המת משתכח מן הלב שלושים יום, מאי ביניהו דקעביד בחינם, ויעו"ש בתוס' בד"ה דקא עביד בחינם, וכן איתא בשו"ע או"ח סימן תקמז סעיף ג' כתב בזה"ל: כל ל' יום לפני המועד אסור להספיד על המת שמת לו לפני שלושים יום קודם המועד עכ"ד, ובשו"ע יו"ד סימן שמז ס"א כתב מי שמת לו מת לפני שלושים יום הסמוכים לרגל לא יספדנו משיכנסו שלושים יום הסמוכים לרגל.

והנה מבואר במשנ"ב סימן תכ סק"ד ובשער הציון שם סק"ב בשם הט"ז שם סק"א שבימים שהאיסור להפסיד בהם אינו מדין התלמוד כגון בל"ג בעומר בט"ו באב או בט"ו בשבט אף שאין אומרים בהם תחנון מ"מ מותר לומר בהם צידוק הדין אולם בר"ח חנוכה ופורים וחודש ניסן שבהם אסור להספיד מדין התלמוד אף על אדם גדול אין לומר צידוק הדין ויעו"ש עוד בשער הציון לגבי צידוק הדין, ומ"מ הכא הרי הוא אסור מדינא.

והנה מדברי השו"ע שמותר להספיד על המת שנפטר לו שלושים יום קודם המועד, לכאורה אפשר דהיינו דוקא היכא שלא הספידו אותו, אבל היכא שהספידו אותו אין להמשיך ולהספיד, וכן לגבי מי שמת בתוך שלושים שמותר להספידו, אבל יש לדון מותר להמשיך לעשות הספדים, וכמו שעתה עשו על מרן הגר"ק זצוק"ל הרבה הספדים בארץ ובעולם, ויש לעיין מדוע לא חשו להא, וי"ל ששרי להמשיך והוא כמו שכתב בביה"ל או"ח שם בד"ה שמתר לספדו שתלמיד חכם שמספידן עליו בערב שבת וערב יו"ט ומקור דבריו הוא מהפרי מגדים.

ועוד יש לומר משום החשש שלא נספד כהלכה, יש להמשיך ולהספיד, ועוד יש לומר שעשו כן שילמדו מדרכיו הטהורות ויתחזקו מהנהגתו בתורה ובמצוות, והוא כדבר האבד ששרי, ואם לא עכשיו אימתי, וכ"ש בדור יתום כזה, וגם זמן פטירת הצדיק הוא עת רצון וראה עוד בהעמק דבר בפרשת

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

אחרי מות שכתב שמי שיש לו איזה צער ודבר להתפלל ולבכות לפני ה' יבכה באותה שעה שהמת הנעלה מוטל לפניו כי אותה שעה רצויה להעלות בכיותיו ומבוקשו מפני כבוש עושה בזה למת יעו"ש, ועיין עוד בזה בפלא יועץ ערך ראייה, וידוע עוד מש"כ ביערות דבש שצדיק אבד אפשר לתפוס ממעלותיו, וכן ראיתי לכמה שעוררו ע"ז.

ומ"מ לגבי חודש ניסן, הנה בשו"ע או"ח סימן תכ"ט ס"ב כתב שאין מספידין בכל חודש ניסן, ובכף החיים (ס"ק כ"ו) כתב משום שהכל כיו"ט, ולכן ביאר שמטעם זה אין מתענין, ומ"מ כתב שכל זה אינו אלא מצד המנהג אבל מדינא מותר להתענות וגם מותר להספיד, וכתב שם שכן כתב העולת שבת (סק"ב) וכן כתב הפרי חדש והמטה יהודה. ולפי"ז נראה שיהיה שרי גם לעשות עצרת התעוררות.

והנה לגבי חכם שנפטר בחודש ניסן כן כתב בשו"ע הרב (תכט ס"ח) שחכם בפניו מספידין בחודש ניסן, ובפרי מגדים (מ"ז סו"ס תקמ"ז) כתב שאפ' בערב פסח אחרי חצות מספידין אותו, והטעם שהרי גם בחול המועד שחמור מערב פסח מספידין חכם בפניו, וכמו שמבואר בשו"ע (יו"ד סימן תא' ס"ה), ואפילו שהמג"א (תקמז ס"ח) שאין בזמנו דין תלמיד חכם לענין זה, (ועי"ש שה"ה לענין קריעה, וכדבריו כן כתב שם המשנ"ב ס"ק י"ב לענין קריעה ובס"ק כ"ו לענין הספד) וא"כ י"ל שדוקא בחול המועד אסר המג"א אבל לענין חודש ניסן יש להתיר, וכך כתב בשערים המצוינים בהלכה (סימן קז סק"ב), ולכן למעשה מותר להספיד חכם בפניו, וכ"כ בדעת תורה (סימן תכט), וכן כתב בספר ישועות יעקב (סימן ת"כ) וכתב שכן עשה מעשה.

והנה בכה"ח (סימן תכ ס"א) נראה שדעתו ג"כ שמותר, וכתב שם שמה שכתב בחי אדם (כלל קיח ז') שאין לומר קינות והספדין על חכם מפני שאין לנו תלמיד חכם היום, כתב דהרי בחכמת אדם לא כתב הכי, ולכן כתב הכה"ח שאפשר שהח"א בחכמת אדם חזר בו.

ולמעשה נראה דכל דברי המג"א שאין לנו היום תלמיד חכם כל זה רק לפי שיטת הרמ"א אבל לפי השו"ע יש לנו היום דין תלמיד חכם לכל דיניו וכמו שמשמע בשו"ע (יו"ד סימן רמ"ג ס"ד) שכתב "ודוקא תלמידי חכמים שתורתם אמונתם אבל אם אין תורתם אמונתם חייבים, ומיהו אם יש לו מעט אומנות או מעט משא ומתן להתפרנס בו כדי חייו ולא להתעשר ובכל שעה שהוא פנוי מעסקיו חוזר על דברי תורה ולומד תדיר נקרא תורתו אמונתו",

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

אבל ברמ"א כתב שם "ואין חילוק בין שהוא תופס ישיבה או לא רק שהוא מוחזק לת"ח בדורו שיודע לישא וליתן בתורה ומבין מדעתו ברוב מקומות התלמוד ופירושו ובפסקי הגאונים ותורתו אמנותו כדרך שנתבאר", ולכן לפי הגדרת דברי הרמ"א אין לנו ת"ח היום, אבל לפי השו"ע כן, וכן כתב מרן החיד"א זל"ה בברכ"י (חו"מ סימן טו סק"ג) וכ"כ בספר פנים במשפט (חו"מ סי' כ"ח אות ל').

ובחוט שני (פסח פ"א סק"ג) כתב שיש להספידו אף בחודש ניסן, אך כתב שם שיאמר המספיד שמקצר הוא בדברים מפני חודש ניסן, ואעפ"כ הוא מספיד מפני כבוד התורה, וכדבריו שוב ראיתי שכתב כן באורחות רבינו (ח"ב עמ' א') בשם הקה"י זצוק"ל שיש להספידו בקיצור בלי להאריך. יעו"ש, וכ"ז נתבאר בספרי הגדה של פסח יד יוסף, ומכל זה דנראה דה"ה להספידים כמה שבועות שאין להספיד בחודש ניסן, ואמנם אכתי יש לדון אם יש לחלק בין הספד בפניו שזה יותר מביא לידי כפי להספד כמה שבועות שנפטר החכם.

ושוב מצאתי בילקוט יוסף פסח סימן תכט ס"ה שאם חל יום השלושים או יום השנה בחוש ניסן מותר לערוך עצרת התעוררות לעילוי נשמת הנפטר ולדבר שם רק בדברי חיזוק בלא לעורר הבכי, ויעו"ש עוד בהערה מה שהרחיב בכ"ז והביא שכתב כיוצא בזה בפסח צפנת מענח שדוקא הספר אין עושים בחנוכה והיינו שמספר בבח הנפטר ומעורר העם לצער ובכי אבל אזכרה בד"ת וחיזוק מותר לעשות בחנוכה, וכן בשבתות ובחול המועד כי האזכרה היא לעורר את העם לשבו בתשובה ומאחר ובימים אלו בטלים בו האנשים ממלאכתם מצוה לעוררם לתשובה ע"י שיערכו עצרת התעוררות לע"נ המנוח, וכן דעת מהר"י אלגאזי בספרו שארית יעקב, ושכן כתב בספר צפיחית בדבש ושכן עיקר יעו"ש עוד בכל דינים אלו.

וכן נראה מדברי החזון עובדיה אבילות ח"א עמ' רצא בהערה שכתב שם בזה"ל: גם בחנוכה ופורים ובחודש ניסן ובר"ח שאין מספידים בהם, ובזמנינו שרוב ההספד הוא שמזכירים דברי שבחי המדות הטובות שהיו לנפטר שממנו יראו וכן יעשו ובשבח הקדישים כו' יש להתיר כי הזמנות נאותה היא להחזיר אז בלב האבלים יראת שמים, ולהטות למוסר אזנם כו' והניסיון הורה שכמה פעמים אחר שהקשיבו לדברים אלו חזרו בתשובה שלימה וגידלו בניהם לתורה, וכן כתב בשו"ת משנה הלכות ח"ו סימן רט

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

עכ"ד, ובעיקר ראייתו מדברי המשנה הלכות שם נראה שיש יותר לאסור והערי בזה בקובץ עורי דבורה ח"ד עמ' ה יעו"ש.

וראה עוד בזה בילקו"י חנוכה מהדורת תש"פ במילואים עמ' תשו שכתב לכתב שמית הספד מקלטת והביא דברי השבט הקהתי, והביא מש"כ בספר פסקי שמועות עמ' כה בשם הגר"ח קניבסקי שלומד מילי דהתעוררות שאינם גורמים לבכי וצער יש מקילין, והגר"ח זוננפלד לא רצה לספר חדשות רעות בחנוכה דהוי כעין הספד, וכן יש שהעירו לגבי אבל דאף בימי חנוכה נוהג כל דיני אבילות מ"מ יש לו להימנע מלהתטער דהא כתב רש"י סוכה כה בד"ה טירדא דרשות, דאבל אע"ם שחייב בכל דיני אבילות להראות כבוד מתו מ"מ אינו חייב להצטער עי"ש, וכתב שם בילקו"י שכיון שאינו חייב להצטער ראוי הוא להימנע מזה בחנוכה מאחר ואסוד בהספד ותענית שהם ימי שמחה יעו"ש, וציין בזה עוד למש"כ בשלמי תודה בפתיחה עמ' יג, וממילא נראה דהגדר בזה שתלוי אם מביאו לידי צער, וממילא היכא שאין מביאו לידי צער יש להקל, ולגבי הספד בחודש ניסן הרי הוא ימי שמחה, וממילא יש לחלק אם מצער או שמביאו לידי התחזקות בתורה ובמצוות, וממילא לכאורה י"ל בזה שכל הספד לגופו.

וכתבו בפוסקים לדון לגבי קלטת, ובשו"ת שבט הקהתי (ח"א סימן ר"א) שכתב שבימים שאסור להספיד בהם אסור גם לשמוע מטייפ דברי הספד שהוקלטו משום שמביא לידי צער ויגון, והרי איסור הספד הוא משום שאסור לשמוע בימים אלה דברים הרעים שמצערם את לב האדם, ועי"ש שכתב שאמר את דעתו לפני מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל הסכים עמו בזה. וכן כתב להביא בדריו בפסק"ת סימן תכט יעו"ש. וכן ראיתי להגר"מ גבאי שליט"א בעמח"ס בית מתתיהו ששאל למרן שר התורה רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א אם מותר לשמוע הספדים עם בכי מתוך קלטת בחודש ניסן כמו שכתב השו"ע שאין מספידין בניסן, והשיב בזה"ל: אין ראוי, וציין למש"כ בזה עוד בשו"ת רבבות אפרים ח"ה סימן שט, ששם הביא שכתב לו הרה"ג דוד רוזנברג לענין ל' יום לפני החג לא נתבאר דאסור להרהר בלבו הספד אז בוודאי לא נאסר ללמוד הספר הנדפס בספרים וכגון בדרשות חת"ס ויעורת דבש שנדפס הספדים ועיקר ההספד הוא היוצא מזה היינו המוסר והד"ת, ובספר ירושלים במועדיה פסח עמ' שמו, ושהגר"א שלזינגר שליט"א כתב לו שמותר לשמוע הספד מקלטת.

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

וכדברי הגר"א נבנצל שליט"א כן הו"ד מרן הגרשז"א זצוק"ל בהליכות שלמה (עמ' יח הערה 95) שאפשר להקל בזה יעו"ש. וכן כתב בילקו"י פסח כרך א' עמ' סו כתב בהערה להביא לדברי הגשבט הקהתי וכתב שאינו מוכרח להלכה שיש חילוק רב בין עריכת הספד וברבים לבין שמיעת קלטת של הספד בביתו ובפרט אם הם דברי חיזוק וכונתו להתחזק ואין איסור צער בחודש ניסן ומנ"ל לחדש איסור בשמיעת דבר של צער, וציין בזה למש"כ בילקו"י חנוכה סימן תר"ע ס"ה לגבי המספר סיפור של צער בחנוכה שנראה שאינו עובר של איסור הספד שאין זה בכלל הספד שאסרו רז"ל וגם אם ראוי להמנע מכך מ"מ אינו בגדר עובר על תקנ"ח ובשם הגאון ר' יוסף זולנר מסלאנט הביאו שפעם הזכירו דבר צער בימי החנוכה ותיכף השתיק אותם ואמר הם מלהזכיר שהרי רז"ל אסרו הספד בחנוכה, ומכל מקום להלכה אין נראה שיש בכך איסור מדינא. עכ"ד, והנה מדברי הילקו"י נראה להדיא דמה דשרי לשמוע קלטת רק שהוא לבדו, וכן ראיתי בקובת ערוי דבורה חלק ד' עמ' 8 שכן כתב בעמח"ס שו"ת מחקרי ארץ שיש לחלק בזה.

ולגבי קריאת דברי הספד והתעוררות על מרן הגר"ק זצוק"ל בשבת קודש, ולפי"ז יש ליזהר בעלונים שכתבו כל מיני דברי הספד על מרן הגר"ק זצוק"ל שאין לקראותם בשבת כן נראה לכאורה.

ואמנם עתה מצאתי שכתבו לגבי דין הספד בכתב, שראיתי להגר"מ גבאי שליט"א ששאל בזה למרן שר התורה ריבנו הגר"ח קניבסקי זצוק"ל אם מותר לכתוב הספד בחודש ניסן שאין מספידין או רק הספד על ידי דיבור, והשיב בזה"ל: אין ראוי, עכ"ל, ומשמע דאינו אסור מעיקר הדין, ואמנם נראה לחלק בין סוגי ההספד, ושם ציין למש"כ בשו"ת נחלה לישראל סימן לז אות לט שכתב שבכתיבה אין פירסום ושרי יעו"ש, ואמנם לכאורה יש לחלק בזמנינו שיש הרבה כתבי עת, וקובצי גליונות ממינים מינים שונים, ועוד כתב הגר"מ גבאי בעמח"ס בית מתתיהו שהגר"א שלזינגר בעמח"ס שו"ת שואלין ודורשין כתב לו שמותר לכתוב דברי הספד בניסן, ואמנם הגר"א נבנצל שליט"א כתב לו שאסור, וציין עוד למש"כ לדון בשו"ת מנחת אלעזר ח"ב סימן סג במי שציווה שלא יספדוהו אם מותר בכתיבה יעו"ש.

ומ"מ אכתי אפשר לומר שאף האוסרים לכתוב הספד היינו דוקא לכתוב אבל לקרוא שאני, ושאני מלשמוע, וכן נראה להדיא דעת מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצו"ל שהשיב בקונטרס שערי שיח עמ' קטו שהשיב הגר"ק שמותר לקרוא הספד בחודש ניסן, וכן נראה מדברי השבט הקהתי שיש

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

להקל בזה, וכן כתב בספר הגדה של פסח יקרא דאורייתא, ציק, עמ' כ שיש להקל בזה יעו"ש, וכן ראיתי שהביא דעת השבט הקהתי ששרי לכתוב וכמו שהביא במועדי הגר"ח ח"ב סימן פו יעו"ש.

ובשו"ת דברי בניהו חלק כט סימן פ' כתב בתשובה להגר"מ גבאי שליט"א לגבי כתיבת הספד שביו"ד סימן שד"מ מבואר שעיקר ההספד הוא להרים את הקול לומר דברים המשברים את הלב כדי להרבות בבכיה וזה כשמספיד בפועל, אבל כשכותב ואף אחד לא שומע אותו מותר, כמו שמותר ללמוד ולכתוב הלכות אבלות וכדו' בכל הזמנים, ואף כשמגיע הכותב מזה לידי צער אין בזה חשש שהרי גם כשלומד דברים על החרבן ודאי מצטער ואין איסור ללומדם אף בשבת ולא שייך לאסור בזה מצד כתיבה כדיבור יעו"ש, וכן כתב בספר החוד שוהלבנה פרק ט' הלכה יח שמותר לכתוב דברי הספד על הנפטר כי כל ענין הספד הוא שירים קולו ויעורר לבכיה כמבואר בגמ' וברש"י עמ"ס ברכות דף ו' ע"ב ובמס' שבת דף קנג ע"א יעו"ש. ועיין עוד בזה בבית מתתיהו ח"ג סימן ז' אות ג' בעמ' נב, וכן ראה בשו"ת אבני דרך חלק יב סימן צד שכתב לדון בהא משום כתיבה כדיבור והעלה להחמיר שלא ראוי לכתוב דברי הספד בחודש ניסן יעו"ש.

הגר"י אוהב ציון שליט"א הוסיף לי על הדברים.

הגר"ד קוק שליט"א אמר לי כעת, שבלאו הכי לא שייך להספיד את שר התורה זיע"א, וממילא הכל בגדר "דיבורי חיזוק" ותו לא, לכן מותר הכל גם בתוך ל"י של החג. ואמר עוד, דבלא"ה כולם בוכים, ואין כאן התעוררות של בכי חדש [עכ"פ מצד "דברים שבלב"]. ואמר עוד שאם רוצים לעורר חיזוק יש לדבר בעיקר על הרבות חסד ו"אהבת ישראל", שבעקבות זה איכא את כל הבעיות בדור...

הגרנ"י בן שמעון שליט"א כתב לי בזה"ל:

רק מה שמעורר לצער ובכי אסור

באופן כללי בעיתונים אינם בכלל הגדרה זו, אלא סקירה ותיאורים עובדות והנהגות...

אה"נ אם שמרגיש צער בכך, לא יקרא בשבת, אבל אי"ז הוראה כללית, אלא הוראה פרטנית לכל אחד בפנ"ע

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

בדין יין בצבע ורוד לארבע כוסות

שאלה: לכבוד הרב אביטבול, האם ליין בצבע ורוד המעלה דאדום לגבי ד' כוסות?

תשובה:

בס"ד

לכבוד הרה"ג ... שליט"א

במה ששאל האם גם ליין בצבע ורוד יש מעלה של אדום לגבי ד' כוסות, הנה במעלה לקחת יין אדום לד' כוסות, כתב מרן הראשון לציון הגר"י יוסף שליט"א בבילקו"י פסח כרך ג' עמ' קלו, א). באורחות חיים (ח"ב סימן רנו) כתב שמצוה לחזר אחרי יין אדום מדאיצטריך קרא ליזהר עליו מכלל דמעלי, וגם יין אדום זכר לדבר שהיה פרעה שוחט תינוקות כשנצטרע, ב). שהוא זכר לדם פסח ודם מילה, וכה"ג בטור וברמ"א או"ח סימן תעג, ג). בפרי מגדים (שם א"א סקי"ג) כתב שהוא זכר למכת דם במצרים, ד). בכה"ח (שם סקע"ח) כתב שהוא רמז לעתיד לבוא שנאמר מי זה בא מאדום חמוץ בגדם מבצרה וגו' מדוע אדום ללבושך ובירושלמי איתא שהם כנגד ד' כוסות של פורעניות שעתיד הקב"ה להשקות את אומות העולם וכנגד ד' כוסות של נחמה שעתיד הקב"ה להשקות את ישראל, ה). בדרשות ר"י אבן שועיב (פרשת צו ולשבת הגדול) כתב מצוה מן המובחר על דרך האמת להיות אדום דכתיב אל תרא יין כי יתאדם, יעו"ש. ומ"מ מוכח דרק בד' כוסות יש ענין ביין אדום, וכן מבואר בשם מרן הגריש"א בספר אשרי האיש (אורח חיים ח"ב פרק ב' אות ס') יעו"ש, וממילא נראה שיש מעליותא דוקא ביין אדום, אבל ביין ורוד לא, [ועוד לגבי יין לבן ראה מה שהארכתי בספרי שירת יוסף בעניני נישואין] וכן אמר לי מו"ר הגר"ע פריד שליט"א אמר לי שהכל תלוי במציאות אם זה נראה ורוד ולא נראה דם ממילא אין לו את המעלה של אדום עכ"ד, ומ"מ נראה שאם הוא ורוד אדום וסו"ס הא מיהת הוא אדום לכוארה יש לומר שיש לו דין של אדום, ואני לענ"ד כתבתי.

בברכת התורה הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול מח"ס שערי יוסף ושא"ס

פה עיר התורה בני ברק

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

בדין תשלומין לקידוש בסעודה שלישית לפי הקבלה - מכתב לקובץ המשביר חלק ח

בס"ד

שלהי אדר ב' תשפ"ב

לכבוד הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך, ופרדס יוסף החדש על המועדים ושבת קודש, ושא"ס וקבצים, לאחר עטירת השלו' והברכה, קבלתי קובץ המשביר שי"ל ע"י הגאון רבי יששכר דוב הופמן שליט"א והוא חלק ח' כידוע שחלק ח' הוא מעל הטבע, ואהיות וא"א להפטר בלא כלום.

אכתוב על מה שראיתי במש"כ לדון במאמרו בעמ' קכט בדין מי שנאנס ולא קידש בשחרית האם לדעת האריז"ל מותר לו לקדש בסעודה שלישית, ושם הביא מש"כ בספר הלכה ברורה חלק יח סימן רצא בירור הלכה סקי"ד שכתב לדון בדעת האריז"ל בשער הכונות סוף ענין סעודה שלישית דף עה סוף ע"ד ודף ע"ו ריש ע"א ובפרי עץ חיים שער השבת פרק יח וסוף פכ"ג, שכתב שע"פ הסוד אין בחינת קידוש כלל בסעודה שלישית ולכן אין לקדש בסעודה שלישית ורק בתוך הסעודה יברך על היין האם יודו במקום שלא קידש בשחרית צריך לקדש בסעודה שלישית, והביא שם מהגאון המקובל הגרי"מ הלל שליט"א שאין לקדש יעו"ש.

ואמנם לכאורה נראה לענ"ד דאין שייך בזה איסור וכמו שכתב הנאמ"ן שהביא תשובת הנאמ"ן על דברי הגרי"ד הופמן שליט"א שהדברים פשוטים וברורים כי אין זה קידוש לסעודה שלישית רק תשלומין לסעודה שניה וכדאי הוא הרמב"ם לסמוך עליו באופן זה.

ומה שהביא שם התשובה בשם הנאמ"ן שבשו"ת מקור נאמן ח"א סימן שסד שטוב לנהוג לברך על היין באמצע סעודה שלישית אבל לא לקדש על היין וכן הוא עפ"י האריז"ל, והיינו דוקא היכא שקידש בבוקר אבל היכא שלא קידש בבוקר יש ענין,

ואמנם לכאורה כמו הגדר שכתב ידידינו הגרמ"ר שעיו שליט"א בעמח"ס שו"ת מחקרי ארץ שהוא דין תשלומין, ולכאורה נראה לומר שתלוי מה הגדר בתשלומין של תפילה שהנה דין תשלומין בתפילה מבואר בסימן קח ושם

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

מבואר דין תשלומין שקודם כל יש להתפלל תפילה שעכשיו ואח"כ תפילת ההשלמה, והנה במי שלא קידש בלילה שמקדש ביום אין דין לקדש פעמיים, כי בודאי יוצא בקידוש אחד, ובמי שלא קידש בבוקר שיש לו לקדש לכאורה בצהריים, שהרי טעם שיש לקדש בבוקר אפי' שקדשו בלילה שהוא לתוס' קדושת היום וכמו שכתב בשו"ת חת"ס או"ח סימן יז יעו"ש, וא"כ ממילא יש ענין להמשיך את קדושת תוס' היום אפילו בסעודה שלישית, וממילא הכא לכאורה אינו גדר תשלומין של תפילה, וממילא נראה לדינא דגם להאירז"ל מי שלא קידש יש לו תשלומין והיינו מה שאין ענין היכא שקידש בבוקר אבל לא היכא שלא קידש בבוקר, וכמו שכתבו לכת"ר כמה תלמידי חכמים.

והכי נראה לפי הקבלה כמו שכתב במג"א סימן רצ"א סק"ט בשם התיקוני שבת בסדר סעודה ג' כתב ואע"פ שלא מחויב לנהוג לקדש על היין לפי חכמי האמת יודע ח"ו צריך ג"כ לקדש בסעודה זו ואומר על הכוס אתקינו כו' בני היכלא ומזמור לדוד ויאמר משה אכלוהו וכו' על כן בירך וכו' ומברך על היין ומשלים סעודתו והוא ע"פ פרי עץ חיים שער השבת פרק כג יעו"ש ועץ עיין בשער הכוולל פרק כט אות ט, ועיין עוד גם בפסק"ת שם, ובפרדס יוסף החדש שבת עמ' שלב, ואסיים בברכה שיזכה כת"ר להוציא עוד קבצים לעילוי נשמתו של מרן הגר"ע יוסף זיע"א, ונזכה בקרוב לזכות לביאת משיח צדקינו במהרה בימינו אמן.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף וש"א"ס

פה עיר התורה בני ברק

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

האם לעתיד לבוא יהיא מותר לאכול בשר חזיר

נאמר בפרשת שמיני (יא ז) ואת החזיר וכו' והוא גרה לא יגר וכו'.

ואיתא במדרש שלכן נקרא שמו חזיר שעתיד הקב"ה להחזירו להיתרו. ונחלקו הפוסקים האם יש מקור למדרש זה שהובא בהרבה מספרי הפוסקים.

ובמדר שתיילים (מזמור קמו) כתב, ה' מתיר אסורים י"א כל הבמהמה שנטמאת בעולם הזה מטהר אותה הקב"ה לעתיד לבוא, וכן הוא אומר (קהלת א' ט) מה שהיה הוא שיהיה ומה שנעשה הוא שנעשה שמקודם טהורים היו לבני נח וכן הוא אומר להן (בראשית ט ג) כירק עשב נתתי לכם את כל מה ירק עשב נתתי לכל אף החיה והבמה לכל מתחילה ולמה אסר אותה לראות מי שמקבל דבריו ומי אינו מקבל, ולעתיד לבוא הוא מתיר את כל מה שאסר, ויש אומרים שאינו מתירן לעת"ל אלא מאאבן מן העולם שכן כתיב (ישעיה סו יז) אכלי בשר החזיר והשקץ והעכבר יחדו יספו נאם ה' ומה אם למי שהיה אוכלם הוא מכרית ומאביד, הבהמה הטמאה לא כ"ש. ע"כ דברי מדרש.

וכן כתב בדרשות ר"י אבן שועיב סוף פרשת מטות מסעי שכתב בשם מדרש רשב"י שבבראית העולם היו כל הדברים טהורים ולא היה טומאה בעולם לא באדם ולא בבעלי חיים והוא שאר הכתוב (בראשית א לא) והנה טוב מאוד שתתפסק הוזהמא כמו שאמרו (עי' תנחומא שמיני יד מדרש אגדה שמיני ד) חזיר שעתיד לחזור לישראל עכ"ד.

ונחלקו הפוסקים האם באמת החזיר יהיה מותר או לא, הנה דעת הרמ"ע מפאנו בספר עשרה מאמרות מאמר חיקור דין ח"ב פרק יז כתב שלעתיד לבוא ה' מתיר אסורים שישלים לקצתם סימני טהרה בגור לחזיר.

וכן כתב האור החיים הקדוש בפרשת שמיני וז"ל: והוא גרה לא יגר, פירש תנאי הוא הדבר לזמן שהוא לא יגר אבל לעתיד לבוא יעלה גרה ויחזור להיות מותר, ולא שישאר בלא גרה ויותר, כי התורה לא תשונה.

וכן כתב בחידושי המאירי עמ"ס תענית דף כא ע"ב וז"ל: אמרו בדרש ולמה נקרא שמה חזיר שעתיד הקב"ה להחזירו לנו

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

וכן מוכח מחידושי הריטב"א עמ"ס קידושין דף מט על מאי דאיתא שם בגמ' עשרה קבין צרעת ירדו לעולם תשה נטלו חזירים וז"ל: יש שפירשו אדום כדכתיב בו יכרסמנה חזיר מיער ועליהם אמרו בהגדה למה נקרא שמו חזיר שעתיד הקב"ה להחזירו לישראל לעתיד לבוא,

וכן כתב בחת"ס בספרו תורת משה על פרשת ראה עמ' לג וז"ל: לעתיד ישנה הקב"ה את טבע החזיר ויפשיט זוהמתו ויזדקק טבעו ובאם נזדקק טבעו ממילא יעלה גירה ויותר לנו ועי"ז לא נעקר מצוה בתורה כי הך מצוה קיימת לעולם שהחזיר שיהיה גם בטבעו וע"י זה לא יעלה גרה יהיה אסור לעולם.

אבל בשו"ת הרדב"ז ח"ב סימן תתכח שכתב שלא יותר ממש, וז"ל: וכבר נשאלתי על מה שאמרו ז"ל למה נקרא שמו חזיר שעתיד הקב"ה להחזירו לישראל, ולפי הפשט הכונה כי יהיו ישראל אוכלים משמנים כאלו הותר להם בשר חזיר ולא שיותר לכם בשר חזיר ח"ו ועל דרך הסוד יש למעלה שר אחד ושמו חזריאל והוא קטיגור על ישראל ועתיד הקב"ה להחזירו לישראל להיות להם סניגור. עכ"ד.

ובעיקר דברי הרידב"ז שלעתיד לבוא יהיו אוכלים משמנים, ראיתי באשכול יוסף שכתב לבאר בזה ע"פ דברי התוס' בכתובות דף קב ע"א בשפ המדרש שעד שאדם מתפלל שיכנס דברע תורה לתוך כופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו כמו רבי הקדוש יעו"ש, וכה"ג כתב בספר התשב"ץ סימן תקצ"ה בשם תשובת הגאונים עד שיבקש שתכנס תורה למעיו יבקש שלא יכנסו מעדנים למעיו כי המרבה במעדנים בכל יום יבוא לידי עבירה.

ובשו"ת משנה הלכות חלק יג סימן קעח וז"ל: ובדבר אשר ראית מנהג אפי' חרדים ביותר מהדרין מן המהדרין לפרסם בעתונים חרדים תאות אכילה וכל מיני מאכלים ומבקשים שיקנו כל מיני מאכלים שהם מלא טעם ואכלו ושתו והם כשרים אף אף למהדרין מן המהדרין והתענגו בתענוגי עוה"ז וטעם גן עדן וכיו"ב, והרי הוא איסור להתענג בתענוגים בכל השבוע. יפה העיר מאד וכבר כתבתי מזה כמה פעמים שהגם שהמאכל היא כשר למהדרין מן המהדרין בתכלית ההידור אבל התאוה בעצמה היא טריפה ומקרא מפורש בתורה והאספסוף אשר בקרבה התאוה ועיין רש"י שם וחז"ל שהערב רב הכניסו תאות אכילה בבנ"י הכשרים, ובן סורר ומורה על תאות אכילה נהרג שסופו לבקש לימודו ואינו מוצא ועומד ומלסטם את הבריות ואכילתו

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

בשר כשר ויין כשר בדוקא, וכל דברי חז"ל מלאים להזהר בתאות אכילה ועיין ס' בעה"נ להראב"ד ז"ל בסופו.

ועיין נוב"י בפאר הדור שהנוב"י ובית דינו עשו כמה תקנות להציבור ובין התקנות היתה תקנה שעשו להנחתומין שהתחילו לאפות עוגות טובות ומטעימות למכור בחוץ והיו לוקחין אותם ואסרו על כל הנחתומין מהיום ההוא והלאה מטעם כי זה הוא דבר המביא לידי רעבתנות ונטיה למותרות, ועכשיו צא וראה כמה דרגות ירדנו מאז אשר כהיום אפילו לא יעלה על הדעת שלא יאכלו ולא יאפו הנחתומין דברים כאלה והטעם שיבואו לידי רעבתנות אלא אדרבה מפרסמין בעתונין חשובים בפרסומת כל מיני מאכלים ממאכלים שונים שהם רק בגדר רעבתנות ומותרות שעולה כסף הרבה והכל בהכשר מכל מיני בד"ץ למהדרין מן המהדרין ולך אכול בשמחה והתענג בתענוגים ברבורים ושליך ודגים בכל יום ויום עשה לך חגים בהיתר והכשר גמור, ולא יודעים ולא מודיעים שהתאווה והתענוג בעצם הוא טריפה ואסור לנו והוא מעשה בן סורר ומורה זולל וסובא ח"ו, ועיין ספרנו בית רחל דף מ"א.

ועיין רמב"ם פ"ה מה' דעות ה"א כשם שהחכם וכו' כך צריך שיהיה ניכר במעשיו במאכלו ובמשקו וכו' כיצד ת"ח לא יהא גרגרן אלא אוכל מאכל הראוי להברות גופו ולא יאכל ממנו אכילה גסה ולא יהא רודף למלאות בטנו כאלו שמתמלאים ממאכל ומשתה עד שתיפח כריסם ועליהם מפורש בקבלה וזריתי פרש על פניכם אמרו חכמים אלו בני אדם שאוכלין ושותין ועושין כל ימיהם כחגים וכו' ושלחנות אלו הם שגינה הכתוב ואמר כי כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום ובגמ' ברכות מלי כרסי זני בישי וכו', אבל החכם אינו אוכל אלא מאכל אחד או שנים ואוכל ממנו כדי חייו והוא שאמר שלמה צדיק אוכל לשובע נפשו ע"כ ע"ש.

וכבר אמרתי לאחד הגדולים בארצנו הקדושה שהעתונים החרדים צועקים על החילונים שמפרסמים תמונות של תועבות שזה בגדר מכשיל הרבים ואינן מרגישים שהם בעצמן אינם מנוקים שמפרסמין תאוות אלו והתאוות האלו גם כן באיסור הם והם הגורמים להתועבות והתאוות שלהם והרי אמרו ז"ל דזנין בישין הם הגורמין להני תאוות וא"כ הני עתונים שמפרסמין התענוגים במאכלים הם סרסורי דעבירה להני וכמאמר חז"ל מעשה באב שהאכילהו והשקהו להבן והעמידו בשוק של זונות מה יעשה הבן שלא

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

יחטא ואילו לא האכילהו ואסר עליו האכילה לא היה עושה כן והרבה יש לכתוב וכבוד ה' הסתר דבר ויפה השתיקה. ע"כ דברי המשנה הלכות.

וכן מצינו לתורה תמימה בפרשת ויקר פרק יא הערה כא שכתב לתמוה על האור החיים הקדוש מניין המקור לחידוש נפלא זה וגם לא מצינו בשום מקום שלעתיד לבוא ישתנו טבעי בעלי חיים וכתב להביא דברי המדרש אגדה שמה שנקרא חזיר שהוא עתיד לחזור להתירו הרשון אבל כתב שבאמת לא נמצא מדרש כזה ויש מדרש דומה במדרש רבה פרשת מיני סוף פרשה יג וז"ל: ואת החזיר זו אדום ולמה נקרא שמה חזיר שמחזרת עטרה לבעליה הדא הוא דכתיב ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה וגו' ור"ל שע"י אימה זו יוגרם שיבת עטרה לישראל והרי מבואר שכל עיקר אגדה זו באה בדרך משל ומליצה לכוונה אחרת.

וכדברי התורה תמימה כן כתב בבני יששכר מאמרי חודש אדר מאמר ז' אות ב' וז"ל: והנה מרגלי בפומיה דאינשי שעתידי חזיר ליטהר הן אמת לא נודע מקומו איה, כי לא נמצא במדרשי חז"ל שבידינו ואפשר הוא בקלה דלעתיד במהרה בימינו בשעת הכיבוד שוב עתיד ליטהר עכ"ל

ואמנם בשו"ת בית שערים יו"ד סימן קמב ובעט סופר כלל לב פרט ד' אות כד ובשו"ת פרי השדה ח"ג סימן קמה והמהר"י ענגיל בשו"ת גנזי יוסף סימן מז תמהו הרי קימ"ל בגמ' בבכורות דף ה' ע"ב שהיוצא מן הטמא טמא והרי גם אם ישתנה אמור להיות אסור, ויעו"ש מה שתרצו

ובספר מעדני אשר שנת תש"ע פרשת שמיני עמ' קצג כתב בשם הגאון הדיין רבי שמאי קהת גראס שליט"א דמו"ץ מחזיקי דת ע"פ מה דאיתא בשו"ת יד אליהו סימן ב' והו"ד בפתחי תשובה סימן עט סק"ב שטהורה שנולדה מן הטמאה אין דינה כטמאה משמע אלא כיון שיש לה סימני טהרה הרי היא כטהורה אלא שאסורה באכילה וא"כ יש לומר אם מהך טהורה שנולדה מן הטמאה נולדה טהורה כיון דאמו דינה כטהורה ורק אסור לאכול ממנה נקראת טמאה אפשר דולדה אין דינה כטהורה שנולדה מן הטמאה אלא כטהורה שנולדה מן הטהורה וא"כ יש לומר שלעתיד לבוא שהחזיר שהוא טמאה תוליד חזיר שיש בו סימני טהרה והך חזיר יוליד חזירים שכיון דאמם היה להם סימני טהרה ואע"פ שאסור לאכלם מ"מ הנולד ממנה מותר לאכול דהויא כטהור שנולד מהטהור.

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

ואפשר שהכא הוא כמו לגבי בשר בחלב שכתב ברבינו בחיי שמות כג וז"ל: אמרו רז"ל אוצר המדרשים מסכת גן עדן לעתיד לבוא הקב"ה מגלה להם לישראל מסני מה בשר בחלב אסור כווננו במאמר זה כי אע"פ שהיא מצוה מוטלת עלינו נוהגת בעולם הגופני הזה אין העולם הזה כדאי ואיננו ראוי להתגלות בו הטעם והסוד מפני שהעולם הזה יש בו יצר הרע ולא תסבלהו דעת הבריות אבל לעתיד לבוא בזמן ביטול יצר הרע והוא זמן תחיית המתים שם יבינה כל הסוד מעיקרו בעבור כי אין גלוי הטעם והסוד בעולם הזה אלא באותו זמן שכן יהיה איסור בשל וחלב בטל, ומכאן תעורר למה שאכלו המלאכים בשר בחלב נאמר בראשית יח ח ויקרח חמאה וחלב ובן הבקר כי המלאכים אין להם יצר הרע שאף בבני אדם הגופניים לא תהיה נוהגת מצוה זו בזמן בטול יצר הרע עכ"ל

והנה כיוצא בזה לגבי בשר בחלב כן מצינו שכתב בספר תורת המנחה בפרשת ראה לתלמידו של הרשב"א שכתב שגם איסורי בהמות טמאות כמו שפן ואנרבת והגמל יהיו מותרים לעתיד לבוא וז"ל: לא ניתנו לישראל בראשונה מסני שיש בהם קצת זוהמא כדי שלא להוסיף על זוהמת יצר הרע שיש בישראל ויתגבר עליהם יצר הרע אבל לעתיד לבוא שעתיד ליבטל יצר הרע לא יחושו על אכילת האיסורים, וכן אמרו רז"ל למה נקרא שמו חזיר שעתיד הקב"ה להחזיר לישראל, והוא הדין לכולם כי כיון שנסלתק יצר הרע אין לחשו לזוהמת בעלי חיים כי אין הזוהמא נדקבת בגוף אלא בזמן שיצר הרע שקוע באדם עכ"ד

וכן כתב בסידור בית יעקב להיעב"ץ בפרקי שירה שכתב בזה"ל: החזיר אמרו רז"ל שעתיד הקב"ה להחזירו לנו והלתירו אכן מפני גודל טומאתו והזומתו אין לו שום תיקון עכשיו עד לעתיד לבוא ישעביר הקב"ה רוח הטומאה מהארץ, ואמרו הטבעיים שאינו יכול להסתכל בשמים וזה מחמת נפילתו בעמקי הקליפות ותוקף דיניו על כן לא נזכר בפרק שירה זו עכ"ל.

והנה איתא בגמ' בחולין דף קט ע"ב אסר חזיר שרא לן שיבוטא, ובפרק שירה לא נזכר שיבוטא, אלא נזכר דגים. וי"ל דאתי בכללות.

ויש לדון האם לעתיד לבוא הבעל חי הזה לא יהיה, ומצאתי בספר אור יקרות פרשת שמיני דף מז ע"ב שביאר כ"ז ע"פ דברי המדרש איכא רבה פתיחתא לד שז' מאות מיני דכים טהורים וח' מאות מיני חגבים טהורים ועפות לאין מספר גלו עם ישראל לבבל וכשחזרו חזרו עמהם חוץ מדג אחד ששמו

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

שיבוטא וביאר שלעתיד לבוא יחזור הכל גם דג השיבוטא שהוא כנגד טעם החזיר וכמו שאמרו חז"ל בחולין דף קט ע"ב שרא לן מוחא דשיבוטא ופירש"י שמח הדג הזה טעמו כטעם חזיר יעו"ש, הרי לן דהשיבוטא גם אין לן היום. ואולי משו"ה לא נמצא בפרק שירה.

ומ"מ יש להוכיח מדברי הגמ' בפסחים דף קיב ע"ב שאיתא שם שהדג ששמו שיבוטא קשה לצרעת והיינו כיון שהוא כמו החזיר, וממילא הרי הוא קשה לרעת כדאיתא בקידושין דף מט ע"ב, ועיינן עוד בספר מכוון שבתך עמ' סב ויש להאריך עוד בכ"ז.

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

האם מותר לכתוב תאריך לועזי

לכבוד הגאון רבי יוסף אביטבול שליט"א

אחדשה"ט

האם מותר לכתוב תאריך לועזי?

הבחור המצפה לתשובה

יצחק

בס"ד לכבוד ידידי הבה"ח יצחק פרץ שליט"א

הנה ביפה ללב ח"ה חי"ד סימן קעח סק"ג כתב שיאן לכתוב זמן שנוהגים הגוים משום בחוקתיהם לא תלכו ואע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר ממש"כ בפסקיתא פרשת בלק ובגוים לא יתחשב שאין ישראל מחשבונן של גוים יעו"ש. ואמנם בשו"ת יביע אומר ח"ג חיו"ד סימן ט' ובח"ז חיו"ד סימן לב אות ב' שאין איסור מן הדין לכתוב תאריך לועזי ושהמקילים יש להם על מה שיסמוכו אבל בודאי עדיף למנות למנין שלנו וכשיש צורך לכתוב תאריך לועזי יכתוב גם תאריך עברי, ובכל אופן תאריך לועזי יש להקפיד לכל הפחות לא לכתוב את מנין החודש אלא את שמו כגון ינואר פרבואר וכדו' יעו"ש, וכה"ג כדברי היביע אומר ציין הראש"ל הגר"י יוסף שליט"א במכתב לידידי רבי יעקב הלר נ"ו לפני כחמש שנים, ואמנם בקובץ משנת יוסף חלק כה סימן י' הובא תשובת מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל שיש להקפיד לכתוב תאריך שלנו ולא כמו שכתבת התאריך למנין הנוצרים ומכאן ולהבא חושבנא טבא עכ"ד, והיינו שיש להחמיר בזה דהא סו"ס הוא מהנוצרים, וכן הביאו בשם הגרשז"א בספר שלמי שמחה עמ' תרפז שהביא בשם הגרש"ז אורבך שאם יש אילוף להשתמש בתאריך לועזי לגבי ציון החודש צריך לפרט את החודש בשמו הלועזי כגון ינואר פבוראר ולא לציין את מספרו אבל לגבי השנה אפשר לציין את מספר השנה כגון 2015 ואין במה לחוש בזה, וכן ראיתי באילת השחר על פרשת בא פרק י' ב' שכתב להביא דברי הפוסקים שכתבו שלא למנות תאריך למנין הוגים ויש שמוספים למנינם וזה אומר כאילו לא סופר כך, וכתב שם הגרא"ל שאומרים עצה בשם החת"ס זצ"ל לחתום תחילה את שמו ואח"כ לכתוב התאריך למנינם

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

ואז חתימתו איננה על התאריך שלהם כנראה מודה להם. ועיין עוד בדברי הגראי"ל בספ' תורת משה פרשת בא יעו"ש, ועיין עוד בשער ראובן ח"א סימן יב אות ו' מש"כ לדון בזה, ויש לדון עוד בזה משום ובחקותיהם לא תלכו וי"ל אחרי שכו"ע קראי הכי ממילא ליכא איסורא, כי אין בהא פריצות וכמו שנראה מהב"י יו"ד סימן קעח בשם המהר"י קולון שבעינן דוקא שיש בו פריצות, ועיין עוד בשו"ת אבני דרך ח"ב סימן ו', ועיין עוד באורחות רבינו ח"ה עמ' ח, והפוסקים כתבו לדון לגבי הזמנה, ובספר בתים לבדים סימן ד' סקי"ט כתב שכשיש צורך לכתוב תאריך לועזי בהזמנה ראוי שלא לכתוב את השנה במלואה כגון 2105 אלא יש לכתוב 15 וכדומה שאז הוא רק סימן למספרם ואינו המספר ממש יעו"ש ועיין עוד בזה בספר שערי הנישואין עמ' נ'. ובמה שהאריך בזה בספר משפט הכתובה ח"א עמ' שסו יעו"ש. ובספר מנחה לחיים עמ' קפד מה שהאריך בזה והביא מדברי מרן הגר"ח"ק זצוק"ל, ויש להאריך עוד בכל זה, והזמן קצר והמלאכה מרובה.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול מח"ס שערי יוסף וש"א"ס

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

האם הלומד עניני כיבוד אב ואם יש לו שכר של מצות כיבוד אב ואם

ב"ה. אור ליום שני כ"ה אדר ב' תשפ"ב

הלומד עניני שביעית אי יש לו את השכר של "וצוית את ברכת"

מפורסם משמיה דרבינו מרן הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל, שבלימוד הלכות שביעית, יש גם כן את הברכה של 'וצוית את ברכת' וכו', ושאלתיו במכתב אם אמר כן, והשיב שכן. וכפי הנראה מקור כ"ז הוא מהגמ' במנחות (דף ק"י ע"א), 'כל העוסק בתורת חטאת, כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם, כאילו הקריב אשם'. [שיחות 'צבא הלוי' פרשת שמיני תשפ"ב]

ונראה להוסיף בזה, דהלא נח' האחרונים לגבי שביעית בזמן הזה האם יש בזה את השכר של "וצוית את ברכת" יש בזה סמ"ע וחזו"א, ולפי הנ"ל הרי יכול ללמוד את עניני שביעית ויהיה לו את שכר זה.

והנה יש לעיין דלפי"ז האם אף הלומד עניני כיבוד אב ואם יהיה לו את השכר של "והארכת ימים", וכן על שילוח הקן, ועוד מצוות.

יורינו רבינו את הדברים ושכמ"ה.

תלמידו הדולה ומשקה מהמים שאין להם סוף

בנימין ראובן שלזינגר

בס"ד

לכבוד ידידי ורעי הרה"ג בנימין ראובן שלזינגר שליט"א מח"ס מנחת בנימין

במה ששאל ע"פ דברי הגר"ח האם גם בלומד עניני כיבוד אב ואם יהיה לו את השכר של והארכת ימים,

הנה נראה לכאורה דה"ה לשאר המצוות, אבל דוקא היכא שלא שייך לקיימם, דדוקא לגבי שביעית שלא לכולם יש קרקע שייך האי דינא, ואמנם לכאורה נראה דכ"ז קאי רק לבני חו"ל דהנה במעלה ללמוד הלכות שביעית

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

והאם שייך דינא דשואלין ודורשין בהלכות שביעית ראה מה שהארכתי בקונ' שערי יוסף הלכות שביעית חלק א' ושם הבאתי לגבי בני חו"ל שאף בחו"ל שאין נוהג דין שמיטה יש ללמוד הל' שביעית, כן כתב הגאון מחאסלאוויץ זצ"ל בספרו שנת השבע שאפילו בחו"ל שאין נוהג שם שמיטה כלל יש לעסוק בהלכות שמיטה כי בכל דבר עלינו לתקן את שיחתנו ויען כי העון הזה גרם להגלות מארצנו שממת אדמתינו החיוב על כל איש ישראל לתקם הון הגדול הזה אם בכח ואם בפועל היינו למי אשר ברכו ה' באחוזת נחלה וכו' ואשר אין לו וכו' כל אחינו שבגולה בלימוד הלכה אשר מקובל אצלנו מדברי חז"ל וכו' ובפרט בעת הזאת עקבתא דמשיחא אשר אנו מקוים לו יתברך שמו כי לעת ערב יהיה אור ונזכה למצות שמיטה ויכולות שנשב בטוח על אדמתנו ובבנין אפריון תחזינה עינינו אמן כן יה רצון עכ"ל והו"ד בקובץ מבקשי תודה (ג' תשנ"ה סימן קצה עמ' תמח) יעו"ש עוד מה שעוררו בזה. וכן כתב הגר"מ שטרנבוך זצ"ל ס' שמיטה כהלכתה, ויש להוסיף דהרי קימ"ל בגמ' במנחות דף קי כל הלומד מנות כאילו הקריב וכו' וא"כ י"ל דה"ה הכא. ולכן בני חו"ל שאינם יכולים לקיים ההלכות, עכ"פ ילמדו את ההלכות. וכן ראיתי שהביאו בגליון דברי שיח (תשפ"א) בשם מרן הגר"ח"ק (שליט"א) שיש ללמוד את הלכות לחו"ל, וא"כ נראה דדוקא בחו"ל או במי שלא יכול לקיים המצוה כגון שלא קנה קרקע, וכמו שהארכתי בשערי יוסף שם, ובשערי יוסף שביעית ח"ב שיהי רצון שיו"ל בקרוב, אבל בשאר מצוות לא, אלא א"כ אין לו אב ואם, או מצוה שלא שייך עליו ששייך האי דינא כל העוסק וכו' שהרי גם דינא כל העוסק לא מיירי אלא בקרבנות שאין אנו יכולים להקריב בזמן הזה, וזה כנראה כוונת מרן הגר"ח"ק זצוק"ל, ויש לשאול גם לבעל הצבא הלוי שליט"א.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף וש"ס

פה עיר התורה בני ברק

הוספת הרה"ג בנימין ראובן שלזינגר שליט"א

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

ב"ה

יישר כח גדול.

בזאת אביא עוד כמה דברים בענין זה.

א] כתב בזה הג"ר אליעזר קרביץ שליט"א:

לכבוד הגאון שליט"א

כמדומה שענה לי פעם שזה במצוות שלא יכול לקיים בעצמו.

ב] אמר לי בזה ידי"נ הג"ר מנחם שטיבל שליט"א שנראה לו לומר בענין זה, שזה מהני רק לגבי מצוות שבין אדם למקום כמו שביעית, ולא במצוות שבין אדם לחברו.

והוסיף דלגבי כיבוד אב ואם, זה תליא במה שדנו האחרונים האם זה באלמ"ק או באל"ח.

בברכה ובהודאה מרובה!

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

בדיני שהיה וחזרה

ב"ה. יום שני כ"ה אדר ב' תשפ"ב

לכבוד הרב שליט"א

אחדשה"ט כיאות!

בזאת אביא קמיה מר את דבר השאלה, ומה שהביאו בזה לע"ע,
ונשמח מאד מאד לשמוע בזה חו"ד הרמה, לתועלת ולזיכוי הרבים.

שאלה

מעשה שהיה בליל שב"ק שעצל"ט, בישיבה ששמו את הטשולנט בערב
שב"ק ע"ג הגז, ובליל שב"ק נככה הגז, ואחד הבחורים העביר את הטשולנט
ע"ג הפלטה חשמלית. – ונשאלה השאלה האם מותר לאכול את הטשולנט,
או לא?

תשובה

הנה, כמה רבנים שליט"א הורו בזה להיתר עפ"י כמה צירופים, וכדלהלן;

כאן אין בעיה של מעשה שבת של איסור 'בישול' בשבת, שבזה יש את שיטת
הגר"א שמקיל בשוגג.

אלא כאן הבעיה היא מצד 'שהייה בשבת' [ואין כאן 'חזרה'], שזה יותר
חמור, ובסי' רנ"ג מבואר שזה אסור אף בכדי שיעשו. – ובכל זאת מצאנו
בענין זה כמה צירופים להתיר לאכול את הטשולנט.

א. שיטת הר"ן וכן פוסק הרמ"א (סי' רנ"ג ס"ב) מעיקר ההלכה, להר"ן כל
האיסור הגזירה של חז"ל של חזרה היינו רק כאשר הוריד זאת לפני
השקיעה ורוצה להחזירו לאחר השקיעה, אבל כאשר הורידו מהאש
לאחר השקיעה יכול להחזירו לאחר השקיעה אפי' בלא התנאים של

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

חזרה, - והרמ"א כתב בזה "וכן נוהגין להקל... וטוב להחמיר". – אולם יש חזו"א שמחמיר בזה.

ב. היביע אומר סובר שעל פלטה [שהיא גרופה או קטומה שאין בזה משום שמא יחתה] אין בכלל איסור של חזרה כיון שכל האיסור של חזרה הוא כיון דמחזי כמבשל, וכאן אין זה שייד.

ג. יש שיטת הגאון יעקב שכל התנאים של חזרה היינו רק כאשר ביטל את השהייה בידיים, אבל כל היכא שזה התבטל מעצמו, כגון שנפל מהפלטה, בכה"ג אין את התנאים של 'חזרה', ויכול להחזירו ע"ג האש.

נשמח מאד מאד לשמוע בזה חו"ד הרמה, לתועלת ולזיכוי הרבים.

בברכה ובהודאה מרובה

בנימין ראובן שלזינגר – בשם בני החבורה

בס"ד

לכבוד הרה"ג בנימין ראובן שלזינגר שליט"א מח"ס מנחת בנימין

במה ששאל במה שהעבירו לפלטה, מהגז, ידוע מאמר החכם שאלת חכם חצי תשובה, והכא הוא תשובה שלימה, ומ"מ אצרף מש"כ בכ"ז.

הנה יסוד דין חזרה איתא בגמ' בשבת דף לו ע"ב כירה שהסיקוה וכו' בית שמאי אומרים נוטלין אבל לא מחזירין, ובית הלל אומרים אף מחזירין, ופירש"י הואיל וגרוף וקטום הוא, ובגמ' שם דף לח ע"ב איתא אמר רב ששת לדברי האומר מחזירין אפילו בשבת, ועוד איתא שם בדף לח ע"א אמר רבי זריקא אמר ר' חדאי לא שנו אלא שעודן בידו אבל הניחה ע"ג הקרקע אסור, ור' אמר מטעמיה דר"י אמר אפילו הניחה ע"ג קרקע מותר.

ובראשונים נאמרו ב' טעמים מדוע אסור חזרה, א' מיחזי כמבשל, דהרי לא רואים אם הסיר מבושל או לא, כן הוא שיטת הרשב"א בשבת דף מ' ע"ב וכן בריטב"א שם דף לז ע"א בד"ה גמרא, וכן בר"ן שם, ב' משום שמא אתי להתעסק באש. כן נראה מדברי ס' הישר (סימן רלז) שכתב שבעינין גרופה משום כשנוטלה מן האש לפעמים שמצטננת קצת וחיישינן שמא יחתה בחזרתו יעו"ש, [וע"ע במשנ"ב סימן רנג סקל"ז ובשער הציון].

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

ובשו"ע סימן רנ"ג ס"ב, כתב לדינא בזה"ל: כירה שהיא גרופה וקטומה ונטל הקדרה מעליה אפ' בשבת מותר להחזירה כל זמן שהיא רותחת, ועודה בידו ולא הניחה ע"ג קרקע, וברמ"א הוסיף ודעתו להחזירה, ועוד כתב השו"ע ודוקא על גבה אבל לתוכה אסור, ועוד כתב השו"ע ובתנור אסור להחזיר אפ' הוא גרוף וקטום וה"ה לכופח אם הסיקו בגפת או בעצים, עוד כתב הרמ"א בשם הב"י ודוקא שהתבשיל מבושל כל צרכו ואז מותר להחזיר ואפילו לכירה אחרת אבל אם לא נתבשל כל צרכו אסור אפ' לאותה כירה וי"א דכ זה אינו אסור רק כשנטלו מן הכירה מבעוד יום ולא החזירו עד שחשכה אבל אם לקחו משם משחשכה אפ' הניחו ע"ג קרקע מותר וכו' יעו"ש עוד, [והנה ממה דהרמ"א הביא האי דינא דבעינן שיהיה מבושל כל צרכו, והביא דכן כתב בב"י אבל בשו"ע לא הזכיר תנאי זה משמע דלדינא לא ס"ל, ועוד י"ל דהשו"ע לא ס"ל דהרי הרמ"א כתב שמותר להחזירו בכ"ה אפ' לכירה אחרת, והרי מדעת מרן בבית יוסף נראה דס"ל כמו דעת רבינו ירוחם, ובעזה"י יתבאר בפנ"ע].

ומכ"ז מבואר כמה תנאים דבעינן לדין חזרה, א' גרופה וקטומה ב' מבושל כל צרכו ג' הקדירה רותחת, ד' ועודה בידו ולא הניחה ע"ג הקרקע, ה' על גבה ולא על תוכה ו' ולדעת השו"ע [דס"ל כמו רבינו ירוחם] דדוקא על כירה זו ולא ע"ג כירה אחרת, [אמנם כל כללים אלו דוקא בלח, ולא ביבש דלפי דעת השו"ע אין בישול אחר בישול, ויתבאר בפנ"ע, כן שמעתי לחדד בכ"ז בשיעור בהקלטה מפי הגאון רבי יעקב יוסף זצ"ל].

א' צריך שיהיה התבשיל מבושל כל צרכו. כמבואר ברמ"א. (סימן רנג ס"ב) בשם הב"י שדוקא שהתבשיל מבושל כל צרכו, ואולם בביה"ל שם בד"ה ודוקא שהתבשיל וכו', כתב שכ"ז הב"י לשיטתו בסימן שיח ס"ד אבל כתב שלפי מש"כ שם שיש הרבה ראשונים שסוברים שנתבשל כמאכל בן דרוסאי לא שייך יותר בישול שהקדירה רותחת, א"כ ה"ה לענין חזרה יש להקל, ומ"מ בביה"ל שקשה להקל כיון שהוא נוגע לדאורייתא]

ב' אם הוא תבשיל שיש בו רוטב צריך שיהיה הרוטב רותח, [וכמ"ש ברמ"א שם שאם נצטנן לכו"ע אסור, וכתב כן בשם הב"י וכמו שכתב כן כבר בשו"ע בריש סעיף ב' ובמשנ"ב (שם סקס"ח) כתב שהיינו שנצטנן לגמרי שאז שייך בו עוד בישול וכ"כ בכ"ה ח (שם סקמ"א) ומ"מ יש מקילים כל שלא הניח על הקרקע וכן כתב בילקו"י (קד) בשם אביו מרן הגרע"י, ושכ"כ בשו"ת וידבר משה ס"ה בד"ה ואני, שהמנהג להקל בזה יותר מדעת מרן].

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

בשיעור של 80 מעלות צלזיוס, אבל אם הרוטב נצטנן יש בו משום בישול, כמבואר בשו"ע.

ומש"כ שבכה"ג צריך שיהיה חם כשיעור זה, כן כתב בס' מעשה השבת ח"א מהדו"ח עמ' ס' יעו"ש.

בגדר שיעור יד סולדת, והנה בשיעור יד סולדת, הנה מביאים בשם מרן החזו"א דהוא שיעור של ארבעים מעלות, וכן כתב בשו"ת אול"צ (ח"ב פרק ל' תשובה יב) ובחזו"ע (שבת ח"ד עמ' שעא), אולם בשש"כ (ח"א פ"א הערה ג) כתב בשם הגרשז"א זצ"ל שעד ארבעים וחמשה מעלות אינו חשוב יד סולדת בו.

והנה קימ"ל דאם המאכל מבושל כמאכל בן דרוסאי, הרי הוא מותר להשהותו, אלא דכ"ז מבואר בגמ' בשבת דף מ' ע"ב ששיעור זה לא נאמר אלא לגבי אוכלין אבל לגבי משקין שיעורם ביד סולדת, וכן מבואר בראש יוסף שם (דף לח ע"ב בד"ה דע) ובשביתת השבת (מבשך סקי"ד), אלא שבשו"ע הרב (סימן רנד סי"ד) כתב לענין שהייה שגם משקין שיעורם במחצית ושליש בישול, וכן כתב במשנ"ב בסו"ס רנ"ט בכלל דמילתא, והקשו שהרי סו"ס כשליש בישול הרי עדין המים לא מבושלים, ובשביתת השבת כתב לתרין דברי המשנ"ב דכל החשש שמא יחתה וכשהגיעו לשליש בישול אין חשש שמא יחתה.

מ"מ לענין שיעור שהרוטב יהיה חם, לכא' אין חשש שמא יחתה אף בשליש כי הרי זה כבר מבושל הרוטב, ואף דיש בישול אחר בישול בלח, מ"מ די להקל כשיעור השו"ע הרב. והביאו שכיו"ב כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סימן עד דיני בישול ב' יד) ע"פ מש"כ בשו"ע הרב (סימן שיח ס"ט) שכל זמן שראוי לאוכלו לאלו החפצים לאכול חמן יעו"ש.

והנה לשיעור החום מבואר ברמ"א סימן שיח סעיף טו כתב דכל זמן שלא נצטנן לגמרי אין בישול אחר בישול, ואולם מדברי האול"צ מבואר שצריך יהיה חם בשיעור יד סולדת בו, אלא דראיתי באילת השחר עמ"ס שבת דף לו ע"ב שכתב השם מרן החזו"א דהא דבני אדם נהנין כשאוכלין מאכל חם, כל זמן שעדין נהנין לאוכלו מקרי לא נצטנן לגמרי.

ג' שיהיה גרוף וקטום, וכמ"ש בשו"ע ריש ס"ס וז"ל: כירה שהיא גרופה וקטומה ונטל הקדרה מעליה אפילו בשבת מותר להחזירה כל זמן שהיא

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

רותחת ובמשנ"ב שם סקנ"ב כתב שבאינו גרוף וקטום אסור אפילו במצטמק ורע לו וכן בתנור אסור אפילו גרוף וקטום.

ד' שלא הניח את הקדירה ע"ג הקרקע וכמ"ש בשו"ע שם ולא הניחה ע"ג הקרקע.

ומה נכלל בתוך הניח את הקדירה על גבי הקרקע, אם הניחה על השיש אסור להחזירה משום שהשיש חשוב כקרקע. ומ"מ בבלעך או בפלטה חשמלית כמו שמצוי היום יש להקל אפילו שמניחה ע"ג הקרקע, כו כתב להביא בילקו"י (שבת ח"א עמ' קד תשנ"ד) שיש להקל והוא שעיקר הטעם של איסור חזרה משום הדין דמיחזי כמבשל והביא מש"כ שם הרב שם חדש (ח"א דף נח) שאם הכירה מכוסה בפח שרי, והובאו דבריו בס' ארץ חיים סתהון (סימן שיח) שלמד שאין הא מכוסה בפח, וכה"ג אין את האיסור של מיחזי כמבשל ולכן כתב שם בילקו"י שיש להקל אפילו שהניח את הקדירה ע"ג הקרקע.

הנה בגדר עודה בידו, וכמו"כ לגבי דין השיש, מצינו ברמ"א שכתב, ועודה בידו, ואח"כ הובאו דברי השו"ע שכתב, ולא הניחה ע"ג הקרקע, ובמשנ"ב סקנ"ה כתב רוצה לומר שלא הסיר הקדרה מידו מעת נטילתה מן הכירה עד שעה ויחזירנה ולאפוקי אם הניחה ע"ג מטה או ספסל וכודמה לזה בנייתם הוי כמו שהניחה ע"ג הקרקע בנייתם וזה אסור לכו"ע.

והנה מש"כ שהשיש חשיב כקרקע, הנה כן הוא לענין כמה דינים, לענין ניקוי השיש, כתבנו להביא בזה בקובץ באר התורה שמותר לנקותו ואינו דומה לקרקע ושכן דעת הגרנ"ק והגר"ש וואזנר והביא דעתם בספר אורחות שבת (ח"א פרק יח הערה פ') וכן דעת הגר"ש הביא שם בבירורי הלכות עמ' תקטז אות ו' ע"ש. וע"ע בילקוט יוסף (שבת ח"ה עמ' סד) ע"ש. וא"כ ה"ה לנ"ד שתלוי בהאי פלוגתא, וא"כ ה"ה הכא נמי דאסור להניחה ע"ג השיש, וכן בענינו כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פרק יז תשובה ו') שחשיב כקרקע, אולם לא מטעם שכתבנו, וכן כתב בס' מעשה השבת (ח"א מהדו"ח עמ' סא) ששמע מזקינו הגר"ע יוסף זצ"ל.

ואולם בילקו"י (עמ' קד) נראה דשרי לדינא להניח ע"ג השיש. ומ"מ לבני אשכנז דעת הפוסקים שמותר, וכן הביא בס' שבות יצחק (עניני שהייה וחזרה פרק יד) שהביא שכן דעת הגריש"א והגרשז"א להתיר בזה משום

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

ששיש שבמטבח דינו ככסא ושולחן ואם הניח קדירה כל גביו ודעתו להחזירה מותר, עכ"ד, ובעצם ביאור דעתם כתב לבאר במעשה השבת דזה תלוי במח' הרמ"א והשו"ע דהם שהתירו קיימי בשיטת הרמ"א דס"ל דבעינן ג"כ לתנאי דדעתו להחזירה וע"כ בשיש שמשמע לשתי מטרות פעמים לצורך סילוק הקדירה מן האש ופעמים לצורך הנחה על מנת להחזירה אל האש, י"ל שכל שדעתו להחזירה לא הוי סילוק, אבל לדעת השו"ע דלא בעינן לתנאי דדעתו להחזירה ולפיכך נידון השיש כקרקע בכל ענין, ולא דמי למניח ע"ג כסא ושולחן דאף בכשאין דעתו להחזירה מותר להחזיר, דכסא ושולחן לא הוי סילוק כלל עתכ"ד.

והנה מתחילה חשבתי דלפי הטעם שכתבתי שהשיש חשיב כקרקע, וכמו שמצינו בכמה דוכתי, א"כ י"ל דלכן אף לבני ספרד, יש לאסור דהרי אסור להניחה ע"ג הקרקע.

ובגדר עודה בידו האם אסור להניח על כסא ושולחן אמנם כן כתב כמ"ש במג"א סימן רנג סק"כ משום דהוי כנותן בתחילה בשבת, אולם לפי השו"ע שלא כתב עודה בידו מותר להניחה ע"ג כסא ושולחן משום שכל הגדר הוא שאסור להניחה ע"ג קרקע וכן כתב בילקו"י.

ובכה"ג שהניח מקצת מן הקדרה ע"ג השיש, ורובה באויר והוא אוחזה בידו, אי"ז נחשב כסילוק ומותר להחזירה ע"ג אש גרופה וקטומה, והטעם כיון שרוב הקדירה בידו לא הוי כסילוק, וכ"כ בס' שבות יצחק (פרק יד) בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאמנם אם הניח את כל הקדירה ע"ג השיש אף אם אוחזה בידו חשיב סילוק וכמו שמשמע מדברי הירושלמי בשבת פ"ג סוף ה"א.

ובכה"ג שנתן מגבת ע"ג השיש מגבת או כרית ועליהן נתן את הקדירה מותר להחזיר כן כתב לדינא בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ז תשובה י) ובס' מעשה השבת (ח"א עמ' סב הערה נב) כתב להביא ראיה לדבריו ממש"כ בשיטה לר"ן (שבת לח. בסוד"ה אמר רב ששת) שטוב לתת מפה או כר תחת הקדירה כדי שלא ינחינה ע"ג הקרקע ממש ע"ג.

ושם כתב, שכיום שמצוי תחתיות מיוחדות לסירים ומיועד להניח סירים רותחים ע"ג בכדי שמוש הקדרה לא יקלקל את השיש או את השולחן שחשיב סילוק כיון שאין התחתית באה אלא לצורך השיש, וכתב שם

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

שבמגבת שהניחה ע"ג השיש שלא יתקלקל השיש שאני, ולענ"ד לא הבנתי החילוק הרי סו"ס שניהם לצורך השיש. ולכן נראה להקל בזה. וראה עוד בשערי יוסף שהיה חזרה והטמנה מה שהארכתי בכ"ז.

ומ"מ לעיקר השאלה כה"ג כתבו בפוסקים לדון בזה היכא שכבה החשמל או האש האם מותר להעביר לפלטה אחרת של השכנים, הנה לדינא כתבו בזה הפוסקים דלא חשיב סילוק ומותר להעביר, דהנה מרן בשו"ע סימן רנג ס"ב כתב, כירה שהיא גו"ק ונטל הקדרה מעליה בשבת מותר להחזירה כל זמן שהיא רותחת ולא הניחה ע"ג קרקע, וברמ"א שם כתב שמותר להעביר מכירה לכירה כל שהתבשיל מבושל, ובברכ"י (שם ס"ג) כתב להעיר ע"ד השו"ע מדברי הרמב"ם פ"ג מהל' שבת הי"א שמותר להחזיר מכירה לכירה, וכן כתב להעיר על המהריק"ש בהגהותיו שכתב שיש מתירים להעביר מכירה לכירה ויש אוסרים ומשמע מדעתו שיש לאסור ואמאי שבקיה להרמב"ם שמקורו מדברי הירושלמי, יעו"ש, ובכה"ח (סימן רנג סקמ"ו) כתב להביא את דברי הברכ"י וכתב שנראה מדבריו שיש להקל יעו"ש, וראה עוד בברכ"י (סימץן שב סק"ד) שכתב בשם הרב יד אהרן שם, שמה שהשמיט מרן השו"ע למה שהביא בב"י אינו הכרע שהרי כמה הלכות הביא מרן בב"י בשם כמה גדולים ואינו מביאם בשו"ע לספק הלכה, והוסיף בזה מרן החיד"א שבכמה ענינים הדברים מוכיחים שמרן השמיטם בכוונה משום דלא ברירא ליה לפסוק הלכה למעשה, והביא שם מש"כ הגאון רבי רבי גבריאל איספראנסה שג"כ כתב שאין הכרע בדבר ואשכחן כמה דינים מסוכמים לדינא ואין הרב כותבם בשו"ע וסמך עמש"כ בב"י יעו"ש, ושכן כתב כיוצא בזה בשו"ת חיים שאל (ח"א סיממן מח) ובשו"ת יוסף אומץ (סימן כט) ובמחזיק ברכה (יו"ד סימן פד סק"ו) יעו"ש, וכיוצא בזה כתב בשו"ת זרע אמת (ח"א סימן טו) שהרמ"א יפה עשה בעטו במה שהוסיף בהגה על דברי מרן את דברי הרמב"ם ולא הוסיף בשם יש אומרים מפני שגם מרן מודה לזה יעו"ש, וכן כתב בשו"ת בית דינו של שלמה (חיו"ד סימן יב) יעו"ש.

ולכן בנ"ד יש להקל וכן כתב בשו"ת ציץ אליעזר (חלק יב סימן צא אות ב) שכתב בשם יש מי שהורה בנ"ד שאם התכבה החשמל ששרי להעביר, וכתב שיפה דן ויפה הורה ע"פ דברי הרמ"א יעו"ש, וכן כתב בשו"ת משנה הלכות (ח"ז סימן חז) וכן כתב בשו"ת באר משה (ח"ג סימן נח, ובח"ד סימן לב

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

אות ב) וכן בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סימן כח) ובשו"ת אגרות משה (חאו"ח ח"ב סימן סט) יעו"ש.

וכן כתב לדינא מרן הגרע"י זיע"א בחזו"ע (שבת ח"א עמ' פט) שאף לדידן שאזלינן כמרן יש להקל וכמ"ש להביא מדברי הברכ"י ועוד שגם מרן מודה לזה. וכן בשו"ת יביע אומר (ח"ז חאו"ח סימן מב אות ה – י) ובח"ט (סימן אח אות קסט) יעו"ש, ובילקו"י (שבת ח"א סימן רנג סעיף יג) כתב להקל בזה, וכדברי הפוסקים הנ"ל, וכתב לדחות מש"כ בשו"ת טרת פז (ח"א סימן ו) שכתב בשם מרן הגרע"י לאסור בזה, וכתב שם ששאל למרן הגרע"י זיע"א בשנת תשנ"א הסכים כמו, ושכן כתב בספרו טבעת המלך על הרמב"ם (דף קב ע"ב) שתפס לדינא שמותר להעביר מכירה לכירה. יעו"ש. וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פרק יז תשובה ז) משום שסו"ס הקדרה על האש, ומ"מ כתבו שם שבתבשיל שיש בו רוטב צריך להקפיד שיהיה התבשיל רותח שאם נצטנן התבשיל יש בו משום בישול.

וכן בשו"ת אול"צ (ח"ב פרק יז ה"ז) כתב, לדינא שאם התבשיל יבשל ומבושל כל צרכו ואין בו רוטב כלל מותר להעבירו אפ' שחומה רב יותר, אבל אם יש מעט רוטב אין להעבירו אלא א"כ הוא חם בכדי שתהיה בו יד סולדת, אבל כתב שלדעת בני אשכנז אין להעביר בכל אופן יעו"ש.

ובילקו"י (סימן רנג ס"י) כתב שיש מחמירים ויש מקילים במבושל כל צרכו והתבשילים עדין חמים, וכתב שם שנכון להחמיר בזה היכא דאפשר, ורק בדיעבד שרי, ומ"מ המיקל בזה לכתחילה יש לו על מי לסמוך, ושם בהערה כתב, שאביו אמר לו שבהעברה מגז לגז ומכוסה יש לו על מה לסמוך אבל בפלטה יותר קל ובתנאי שיהיה חם כשיעור יד סולדת. ובס' מעשה השבת (ח"א עמ' סב בהערה) כתב ששמע מזקנו מרן הגרע"י זיע"א שאף שחום הקדירה 60 מעלות בכה"ג יש להקל. ויש להאריך עוד בכל דינים אלו.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף וש"ס

פה עיר התורה בני ברק

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

הוספת הרה"ג בנימין ראובן שלזינגר שליט"א

תשובת הגאון רבי עמרם פריד שליט"א

מותר באכילה.

הטעמים כבר נתבארו כמה שכתבתם, ויש להוסיף את דברי רעק"א (סימן רנג') הידוע עי"ש.

וכן לגבי פלטה חשמלית עיין אומרה לשמך כי תשא תשפ"ב (גליון 159) בדין חימום מאכלים ע"ג פלטה חשמלית בשבת.

הג"ר נתן גוטליב שליט"א:

ב"ה

לא רק שמותר לאכול רק שמותר אפילו לכתחל' להניחו על הפלטה שיש לסמוך על דברי הר"ן בצירוף שאר הנימוקים

הג"ר ישראל מאיר ווייל שליט"א בעמח"ס וביום השבת וש"ס

כבתה ה'פלטה' של ה'קוגל' המיועד לקידוש של מחר

היה מתוכנן אצלנו קידוש בבית הכנסת ובליל שבת ראינו שהגנרטור נכבה והפלטה התקררה וגם הקוגל עצמו התקרר, האם מותר להעביר את הסיר של הקוגל לפלטה אחרת?

תשובה: במקום הדחק, מותר, ומצב כזה הוא שעת הדחק שהרי לא יהיה קוגל בקידוש^[1].

^[1] מבואר במשנ"ב סי' רנ"ג סקנ"ד שבאופן שאין איסור בישול מותר להחזיר אף קדירה צוננת אם נתקיימו שאר תנאי החזרה, וכ"כ שם בסקצ"א ובסקס"ח, וכ"כ בבאה"ל סעיף ה' ד"ה ובלבד, ואמנם בסקס"ח הביא המשנ"ב את שיטת המג"א שאף בדבר שאין בו איסור בישול אם נצטנן אסור להחזיר שנחשב שבטלה השהיה הראשונה ועכשיו הוי כנותן מתחילה

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

בשבת, אך המ"ב לא פסק כדבריו וגם החזו"א בסי' ל"ז סוסק"י פסק כהמשנ"ב ודלא כהמג"א אלא רק בדבר שיש בו איסור בישול אסור אם נצטנן.

ומעתה יש לדון האם שייכים כאן תנאי החזרה או לא, יש ג' תנאי חזרה, א', רק על אש גרופה וקטומה- ולכן אם רוצים להניח על פלטה חשמלית צריך לפרוס מקודם נייר כסף, ב', צריך דעתו להחזיר, ג', עודה בידו.

והנה, לדעת רוב הפוסקים כיריים כבויות דינם כ'ספסל' ולא כקרקע [עי' וביום השבת סי' ג' סעי' ט'] ולכן תלוי אם היתה דעתו להחזיר אפשר להחזיר ואם לא אסור להחזיר.

ונחלקו הפוסקים איך לדון מצב שהאש כבתה ואינו יודע מזה, האם צריך דעתו להחזיר חיובית וכאן זה חסר או שמספיק שאין דעתו שלא להחזיר, ולרוב הפוסקים צריך דעתו להחזיר חיובית כמו שביארנו בוביום השבת [סי' ג' סעי' י"א].

אלא שדעת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל והגרי"ש אלישיב זצ"ל שבשעת הדחק יש לסמוך על שיטת הר"ן המובאת ברמ"א [סי' רנ"ג, ב'] שאם נטל את הקדירה משחשיכה אפילו אם הניח על גבי קרקע אפשר להחזיר, והבאנו בוביום השבת [סי' ג' הע' מ"ט] שדעתם לסמוך על שיטה זו בשעת הדחק, ועי"ש עוד צירוף צד להקל.

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

האם מותר לעבור בין שני נשים שיש הרבה מרחק ביניהם

לכבוד הרב הגאון רכי יוסף אביטבול שליט"א

אחדשה"ט

בגמרא כתוב שאין לעבור בין ב' נשים האם יש שיעור כלומר אם אחת נמצאת ברחוב אחד והשניה ממול ואני רוצה לחצות את הכביש אסור לי לעבור ביניהם או אומרים שכיון שזה הרבה מקום אפשר להקל?

בס"ד

לכבוד הבה"ח יצחק פרץ שליט"א

במה ששאל מה הדין לעבור בין שני נשים ויש מרחק גדול, וכת"ר ציין לך לתשובת מ'ר הגר"ע פריד שליט"א שאם נראה שאין קשר ביניהם מותר עכ"ד,

וציין שבגם אני אודך תשובות הגר"ח זצוק"ל שיו"ל ע"י ידידי הגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס פרדס יוסף וש"ס, חלק ב' בתשובה יט שאל למרן הגר"ח זצוק"ל בזה"ל: אם כבר נמצא בין ב' נשים [כגון שבאו הנשים לידון] האם יכול לצאת משם או שעדיף שיזוזו משם הנשים ואז ייצא, והשיב בזה"ל: יש ענין לצאת עיין פסחים קיא א, ובסוגריים שם הוסיף, בגמרא שם איתא אין ממצעין ולא מתמצעין ואלו הן וכו' והאשה ע"כ, אלמא שיש קפידא שהוא עומד באמצע בין ב' נשים, וק"ל.

ובתשובה כד שאלו בזה"ל: מה הדין אם אשה אחת הולכת למזרח ואחרת למערב, האם מותר לעבור ביניהן, והשיב בזה"ל: אין נפקא מיניה.

וכן בתשובה כה שאלו בזה"ל: אם עומדות שתי נשים באכלסון האם מותר לעבור ביניהן, והשיב בזה"ל: לא.

ועוד שאלו בזה"ל: האם הקפידא רק כהשתי נשים יש להן אייזה שייכות ביניהן כגון שהולכות יחד או מדברות ביחד, אבל כשזו הולכת לדרכה וזו הולכת לדרכה אין קפידא או שצריך כן לחשוש גם בזה, והשיב בזה"ל: כן.

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

ואמנם דברי הגר"ק הם חידוש גדול ועצום ששתי נשים שאין שייכות שיין בהאי איסורא, ועיין עוד בספר גם אני אודך בתשובות לעבור בין ב' נשים בזמן הקורונה.

והנה בכל דין זה הארכתי גם בגם אני אודך מתשובתי חלק ב' מה הדין בנפק"מ בזמן הקורונה.

איתא בגמ' בפסחים דף קיא ע"א. ת"ר שלשה אין ממצעין ולא מתמצעין ואלו הן הכלב והדקל והאשה וכו' ופירש"י לא ממצעין לא יעברו בין אנשים ולא מתמצעין ולא יעבור איש אחד בין שני כלבים בין שני נשים בין שני דקלים, ובגמ' בהוריות (יג:) עשרה דברים קשים לשכחה וכו' והעובר בין שתי נשים והאשה העוברת בין שתי האנשים.

והנה באורחות חיים לר' אהרון הכהן מלוניל בהלכות תלמוד תורה (אות כה) שהביא את הגמרא בהוריות דעשרה דברים קשים ללימוד וכתב דצריך האדם ליזהר מכל אלו הדברים שיכולים לגרום לשכחת הלימוד תורה. וראה עוד במנורת המאור (נר ד כלל א חלק ג פ"א) שג"כ הביא העשרה דברים שקשים ללימוד תורה ואחד מהם העובר בין ב' נשים ואשה שעוברת בין שני אנשים וכו', וכשיהיו נזהרין בדברים אלו הת"ח יגדיל תורה ויאדיר עכ"ל ע"ש. וע"ע במהר"ל בבאר הגולה באר השני (דף ל) שהביא את הגמרא בהוריות הנ"ל וכתב דאם חז"ל הרחיקו דברים אלו ודאי שראו מצד התורה להרחיק דברים אלו וח"ו לומר דחכמים הרחיקו דברים משום דכך נותן דעת ההמוני שיש להרחיק אע"ג שאינו ראוי להרחיק מצד התורה. ע"ש.

והנה האי דינא מובא בספר ערוך השולחן (סימן ב' סעיף ו') ובבא"ח (ש"ב פרשת פנחס אות יז) ע"ש דהוא קשה לשכחה, ואף שבבן יהוידע (פסחים שם) כתב שדברים אלו לא נאמרו אלא בזמן קדמון שהיו השדים והמזיקים מצויים הרבה והיו מינים ממינים שונים עך עתה נחלש הסיטרא אחרא ונמתעטו אלו המזיקים ובהשמטות הוסיף דרק לכתחילה טוב לחוש להזהר בזה ומ"מ מטעם שכחה המובא במסכת הוריות יש להקפיד בזה כמש"כ בזה בבא"ח, ונכמו כן מצינו שיותר קל היום שהביא בספר "גם אני אודך" "ח"ב תשובות מהגר"ח קניבסקי שליט"א ושם שאל באות י' כתב בזה"ל: שאלה: בגמרא פסחים (דף קיא ע"א) איתא שלשה אין ממצעין ולא מתמצעין ואלו הן כלב והדקל והאשה וי"א אף החזיר וי"א אף הנחש, ע"כ.

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

ושאלתי האם יש להקפיד היום על כולם, או רק שלא לעבור בין שתי נשים, תשובה: היום מקפידים רק על נשים משום שכחה].

וכן נזהר בזה החזו"א וכמ"ש בספר טעמא דקרא בהנהגות החזו"א אות כ"ט, ובספר פאר הדור בהשמטות ח"ד, מצינו שאשה אחת אמרה להחזו"א שקשה להזהר מלעבור בין ב' אנשים והשיב לה החזו"א וכי בתוך האש היית נכנסת וסבפר אורחות רבינו (ח"א עמ' קצז) שנוהר בזה הקה"י ע"ש, וכן בשו"ת רבבות אפרים (ח"ג סימן תקכה) בשם ספר לב אליהו (פרשת בראשית עמוד כו) על הגר"א לופיאן זצ"ל שדקדק מאד שלא לעבור בין שתני נשים אפילו כשהלך ברחוב ולעיתים כשהיו נערות משחקות היה מראה להן במקלו שיזונו לצד אחד ע"ש.

בספר טעמי המנהגים ומקורי הדינים בדברים שונים עמ' תפח שכתב וז"ל: הא דאין מתמצעין בין שתי נשים וכו', והנה לפעמים קשה מאוד לקיים זה, ובפרט בעיירות גדולות דדחקי רבים, כתב בספר זכרון טוב בשם הגאון הקדוש מוהר"ר יעקב אריה רב מקאוולר זצוק"ל, דאי נקיט מידי בידיה כגון מקל וכדומה, לית לן בה, דחשיב חוצץ. ואי לא, ליקוף בידיה אפילו שנוף טאביק) א"ה כנראה הכוונה לטבק, (ואי לא אתרמי, יאחז בידו את פאת ראשו, עכ"ל, וכן בספר שמירת הגוף והנפש (סימן ע"ג בהגה"ה) הביא שאם אוחז באיזה חפץ או במקל, ומפריד בין הנשים גם זה מועיל נגד שכחה, וכן הביא בספר הזכרון למרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א שאם אוחז בפאותיו אפשר שגם זה מהני לשכחה, אולם דעת הגר"נ קרליץ זצוק"ל (שבת ח"ג עמ' רפה) הביא דלא מהני הפסק כזה, אלא א"כ יש מחיצה עי"ש וע"ע במה שנתבאר בקונ' דברי יוסף עמ"ס פסחים שם ע"ש. והנה הכא יש להקל שיקח איזה חפץ, אבל י"ל בכה"ג דאין לו חפץ שיכול להאריך את הדרך וכמו שמסופר על רבי דוד בהר"ן בספר אורח דוד עמ' תריג,

אבל י"ל דכיון דהם הולכות שפיר דמי, כתב בשו"ת שלמת חיים (ח"ב סימן לב) כתב שהאיסור לא ללכת בין שני נשים הוא דוקא כשהו עומדות או להיפך אבל כשהן בדרך הילוכם נראה שאין קפידא שהרי אין כאן אמצע שלא שייך אמצע כי אם רק כשאחד מהם קבוע ע"ש, וא"כ ליכא למיחש בהכי ע"ש, וכתב בשו"ת וישב משה (סימן עג) שאם שניהם מדברות והולכות אינם נחשבות כעומדות ע"ש. [ובכה"ג שיושבת משמע מהגמ' להקפיד וכן מדברי הבא"ח פרשת פנחס אות יז שיש להקפיד שלא לעבור בניהם גם כשיושבות, וכ"כ בשו"ת חמדת אברהם ח"ג סימן לג, אבל בספר

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

שלהי דקייטא (סימן מז) הביא תשובת הגר"ק שאין קפידא בזה, ובספר וישב משה שם שהרי בגמ' בפסחים הני תרי נשי דיתבין וכו' ומכוון אפיהו להדדי וכו' וומשמע די"ל שייכות זע"ע, ובקונטרס ובלכתך בדרך הביא לדחות בשם הגר"ק דהגמ' מדברת במידי אחרינא מטעם כשפים, ע"ש, וכן יש להוכיח לדבריו מדברי המהרש"א בפסחים שם ע"ש, והבאנו את דבריו בדבר"י שם, וכן פסק הגר"פ שיינברג זצ"ל וכ"ש היכא דיכול לאחוז חפץ ביניהם ולעבור].

ובמש"כ לענין דין שני מטר הנה בבית ברוך (מלואים לכלל א' סקל"ט) כתב די"א דדוקא אם נאחזים זה בזה, וכן כתב בבא"ח דאם איכא מרחק ד' אמות בין אשה לרעותה מותר לעבור ביניהם, וכן י"ל אם יושבים בפ"ע וכן כתב בספר שלחן חי (ס"ז ב'). ולכן אם יש מרחק שני מטר עדיף לעבור באמצע שיש קצת ריוח.

ובלא"ה יש לומר דתלוי אם הם נשואות או לא, דהנה בספר לב אליהו שם כתב בשם הגרש"ז מקל"ל שאפשר לעבור בין שתי נערות משום שכל הענינים הסגוליים בחז"ל אשר לא ידענו טעמם ע"פ הנגלה צריך לדקדק בהם רק כפי המובא בלשון חז"ל ולא יותר והרי בזה כתוב לעבור בין שני נשים, ובתולות לענין דבר זה אינם בכלל נשים וכ"כ בשמן בספר הזכרון (הוספות ותיקונים ח"ב אות יט) וכתבו שם לציין שהרי בגמ' במגילה דף יג ע"א מבואר שבתולה אינה בכלל נשים, וע"ע בספר זכרון להגר"ק שכתב שם שאפשר שבקטנה אין להקפיד ע"פ דברי הגמ' ביבמות דף סא ע"ב יכול קטנה ת"ל אשה וכו' אלמא דקטנה לאו בכלל אשה, ובשו"ת רבבות אפרים ח"ג סימן תקכ"ה כתב להשיג עליה ע"ש, וא"כ יש לסמוך בזה ע"ד הגרש"ז קל"מ היכא שהוא ב' נערות, [ויש לדון עוד, מה הדין היכא דהוי נערה ואשה נשואה וי"ל דלא חשיב, וכן יש לדון היכא דנתגרשה, אלא דבלא"ה אין זה נפק"מ כי אינו יודע]. ובטעם הדבר הוסיף בקונטרס בחקותי תלכו די"א דכל האיסור הוא משום הרהור והרי בפנויות לא שייך הרהור, אולם אינו עיקר הטעם וכמו שהביא בגם אני אודך איסור הליכה בין ב' נשים, תשובות מהגר"י ליברמן שליט"א בעמח"ס משנת יוסף תשובה א', וז"ל: בזהר חדש (רות דף פא: ובקצת דפוסים דף צט:) תנן העובר בין שתי נשים, אם נדות הן נכפה, ולא תזוז מגופו אם לא יעשו לו מידי (איזה רפואה), סכנת דם או הריגה מזומנת לו. ואם אינן נדות, עין הרע שולט בו בגופו או בממונו. כי הא דר' נחום הוה בכרך קסרין, אעבר בין שתי נשים, אסתכלו ביה, ואסתכן

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

מיד בגופיה ובממוניה, מאי טעמא, בגין דההוא רוחא בישא שראת עלון, ויכול לנזקא, לימא (לחש) ולבתר יתחיל בא-ל (מוציאו ממצרים), ויסיים בא-ל (עד מה פעל א-ל). ויזיל ליה, ולא ישגח אבתריה (לא יביט לאחוריו).

וכן הוא (בפסחים קיא.), ומוסיף, אי נמי נפתח בלא (איש א-ל ויכזב), ונפסיק בלא (עד ולא יקימנה). - וכתב החת"ס בתורת משה (פ' שמיני בפס' אשר לא צוה ה' אותם) דהס"מ נקרא "לא" היפך א-ל בקדושה, לכן יאמר פסוקים אלה לבטל הסכנה, וזש"כ הם קנאוני בלא א-ל, וז"ש אשר "לא" צוה אותם ה', אלא הס"מ עיי"ש. מבואר מהזו"ח הנ"ל שההיזק בא ע"י עין הרע רח"ל, וכל זה נגרם ע"י רוח רעה ששורה על שלשתם, האיש ושתי הנשים, ולהיפך. וכ"כ בשו"ע הרב (הל' שמירת הגוף, ט), רו"ר שורה "עליהן" (דהיינו על שלשתם). ומקורו מהגמ' (פסחים קיא. לפני כן) ד' דברים העושה אותן דמו בראשו, פירש"י כולן משום רוח רעה עכ"ל. - ובשו"ת משנת יוסף (ח"ה סי' א, ג) הבאנו כמה דוגמאות שיש להתרחק מרו"ר, בריש השו"ע (או"ח סי' ד, ג) לא יגע בידו קודם נטילה לפה וכו', ובמשנ"ב שהרו"ר יכולה להזיק, וכן באוכלין תחת המטה יש בהן סכנת רו"ר (בשו"ע יו"ד קטז, ה), ועוד בגמ' (נדה יז.) בכמה אוכלין, וכ"כ בס' הליכות ביתה (סי' כח הערה יד) דלגבי סכנה הנז' בגמ' פסחים משמע שהסכנה היא לכולם. עכ"ד, ומשמע דעיקר ההיזק הוא משום עין הרע.

ועוד יש להקל היכא דהם נכריות והוא ע"פ מש"כ בשו"ת מהרש"ם (מהדו"ד ח"ד סימן קמח) שכתב להסתפק האם מותר לעבור בין ב' נכריות וכתב דאינו יכול להכריע בדבר והנכון לומר פסוק הפותח בלא ומסיים בלא כדי לצאת מן הספק, אולם בספר שמירת הגוף והנפש הביא שבקובץ בית ועד לחכמים (שנה ח' סימן מא) הביא הגאון מבריסק ראייה מהזוהר חדש (רות דף פא עב) דרבי נחום בר שמאלי היה בכרך קיסרין ועבר בין ב' נשים ואסתכלי ביה ואוסכין מיד בגופיה ובממוניה וקיסרין של עכו"ם היה כדאיתא במגילה דף ו' ע"ב א"כ הרי להדיא דאין חילוק בזה בין נשי ישראל לנשי עכו"ם, וכ"כ בספרו אוצר יד החיים (תתרלד), ובס' בילקוט אברהם כתב דכ"ש יש להקפיד בנשים נכריות, אולם בספר שלהי דקייטא (עמ' קסט) כתב לדחות דמהתם אין ראייה דהתם הוא משום כשפים והיום לא שכיח אצל נכריות כשפים וא"כ היום יש להקל בזה, וא"כ בכה"ג יש להקל.

ועוד י"ל ע"פ מה שהובא בשו"ת שלמת חיים (ח"ב סימן לד) שנשאל למה לא נזהרים בזה האידנא בפרט שיש סכנת מיתה בנדה. ותירץ דהא דאיתא

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

שאם היא תחילת נדה הורגת, הכוונה בזמן ראייה ממש אם עוברת בין ב' גברים. ועוד תירץ דדוקא אם מתכוונת להתמצע. ועל כן מהאי טעמא לא נזהרין בזה, וכתב שהוא כדי ללמד זכות למה לא נזהרין, וא"כ כל זה היכא דוקא שמתכוונים אבל הכא משום שמירה על החוקים וא"כ שפיר דמי יש להקל. ויש עוד להאריך בכ"ז.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

בדין עוסק במצוה פטור מן המצוה בשכרות בפורים

לכבוד הגאון האדיר רבי שמואל כהן שליט"א בעמח"ס רבים מעיה"ק ירושלים. ראיתי מה שכת"ר שליט"א כתב לדון בעורי דבורה ח"ג סימן ז' באופן שחל פורים בערב שבת, האם צריך להמנע משתיה כדת, או לא אף אם יבא לידי ביטול סעודות שבת.

ובשו"ת התעוררות תשובה ח"ג או"ח סימן תצא אות א' כתב להקשות מה יעשה עם ברכת המזון שהרי אינו יכול לברך שהרי הוא מגיע לשכרותו של לוט, ואפילו אם נאמר שאין צריך פת לסעודת פורים מ"מ האל הוא חייב בברכה אחרונה, ובפרט ששבע מן היין והרי לדעת כמה פוסקים על שבעת מינים הרי הוא חייב מה"ת בברכה אחרונה, וכתב שם, ואין לומר כיון דעוסק במצות חכמים עוסק במצוה פטור מן המצוה, דהא חיוב ברכת המזון וברכה אחרונה כבר נתחייב מיד קודם שהתחיל להשתכר, ודוחק לומר כיון שהמצוה הוא להשתכר בתוך הסעודה א"כ חל עליו החיוב להשתכר עוד מקודם בתחלת הסעודה, ומיד בהתחלת הסעודה, ובפרט בהתחלת השתיה עוסק במצות איבסומי, וכתב שם שבע"כ י"ל שרק לבסומי הוא חיוב בתוך הסעודה, אבל להשתכר הרי הוא חיוב רק אחרי הסעודה, וכתב שם שיש להכריח כן מדברי המג"א סימן תרצ"ה סק"ט וז"ל: ולכן נ"ל דיברך ברכת המזון תחילה וכו' וגם שלא ישתכר ולא יברך ברכת המזון עכ"ל, ורבה שאירע לו מקרה שיצא מן שהורה בתוך הסעודה עד שנשתכר ואריע לו קלקול, ע"כ ירא עוד לעשות כן אולי יתקלקל עוד פעם בסעודה, לכן משום פיקוח נפש חשש ליזהר טפי, ועוד כתב שם לבאר, ועוד י"ל עפ"י מש"כ בשו"ת חת"ס חאו"ח סימן קפה וסימן קצו שרבה במזל מאדים נולד וכמו דאיתא בגמ' בשבת דף קנו ע"א דאמר רבה אנא במאדים הואי וכו' א"ל אביי מר נמי עניש וקטיל וע"כ שכיחא גביה היזקא וקרה ג"כ מקרה הנ"ל, ולכן י"ל שלכן היה רבה לנפשו ולא רצה עוד ליסב בשנה הבאה בסעודת פורים.

ועוד כתב לחדש שם שיש חילקו בין רבה ור"ז לשאר העולם בחיוב השכרות בתוך הסעודה, וז"ל: איברא למה שכתב בשו"ת חת"ס שם סי' קצ"ו להקשות איך עבדי רבה ור' זירא סעודת פורים בהדי הדדי, הא בחולין קיא ע"א מוכח דסעודה שעושין לכבוד תלמיד חכם הוי כעין סעודת שבת, ובירושלמי מגילה פ"א ה"ד איתא דלהכי כשחל פורים בשבת עושין הסעודה ביום א' משום דסעודת פורים בעי היכר שהוא לשם פורים, משא"כ

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

בשבת אין היכר ולפי"ז איך עבדי סעודת פורים בהדי הדדי, והא לא ניכר שהוא לכבוד פורים, וכתב החת"ס ז"ל דס"ל דלא כירושלמי דשפיר יש היכר כיון שמשנה בחיוב בסומי מה שאינו בשאר שבת ויו"ט יעוי"ש, ולפי"ז י"ל דדוקא רבה ור' זירא היו צריכין להשתכר בתוך הסעודה כדי שיהיה היכר שהסעודה הוא לכבוד פורים, אבל בסתם בני אדם שפיר יכולין לשתות בתוך הסעודה ולהשתכר אחר הסעודה, עכ"ל, ואמנם יש להעיר דלפי דברי הרמב"ם דהוא דין בסעודה, והרי הרמב"ם לא חילק בהנ"ל, ועיין, ועיקר דברי ההתעוררות בתשובה הו"ד בילקו"י עמ' תרעא.

וכבר בשו"ת אורח משפט חאו"ח סימן קמו בהערה כתב להעיר בזה וז"ל: קשיא לי על הח"א ועוד פוסקים שכתבו שאם לא יתפלל מצד השכרות לא ישתכר כיון דנקטינן כשיטת רוב פוסקים דעד דלא ידע הוא מצוה, עכ"פ דרבנן בכלל שמחה, א"כ הוא עוסק במצוה ולמה לא יפטור מתפילה, ובפרט שיהיה אנוס בשכרותו, והרי גם בשיכור מצד רשות אנו חושבים אותו לאנוס לענין תשלומין, ולהכניס עצמו באונס אין איסור מדינא במקום מצוה שהרי לדעת הרמב"ם וסיעתו מותר להכנס בספינה במקום אונס חילול שבת אח"כ, ובדבר מצוה גם בער"ש א"כ מ"ט יהיה אסור להכניס עצמו באונס שכרות בביטול מצוה דרבנן מצד מצוה דשמחה ואם היה הכרח לשמור להסיר יינו עד תפילת המנחה איך קאמר בגמ' סתם, וגם מאן יימר שבידו להסיר יינו, והלא גם ביותר מרביעית אמרינן כש"כ דרך מטהרתו ולע"ד לצדד לקולא דהיינו חומרא דקיום מצוה עכ"ד, והו"ד בילקו"י שם.

ובעיקר דברי ההתעוררות בתשובה, דבריו מחודשים דמדוע לא יהא שייך לומר בהא עוסק במצוה פטור מן המצוה, הרי סו"ס החיוב הוא בתוך הסעודה, וגם קשה לומר דיש חיוב לבוסמי בתוך הסעודה ואחרי הסעודה להשתכר, ולא מצינו חילוק כזה בדברי הפוסקים.

ושוב ראיתי במועדי הגר"ח והביאו בפרדס יוסף שם ששאל למרן שר התורה הגר"ח קניבסקי (שליט"א) שהרי הוא עוסק במצוה ומאי אכפ"ל עתה שלא יקיים מצוה אחרת? והשיב, אי"ז חובה, ושם ציין הגר"מ גבאי שליט"א שהרי מבואר בראבי"ה ח"ב סימן תקסד ובשו"ת מהרי"ל סימן נו דלא הוי חובה לבסומי, אבל ציין שהרי בשו"ת משנה הלכות חלק ה' סימן פג כתב שמלשון הגמ' חייב משמע דהוא חובה, וכן כתב בי"ש עמ"ס בבא קמא פרק ג' ס"ג, ובשו"ת מקדש ישראל פורים סימן שכז.

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

ועיין בשו"ת משנת יוסף חלק יא סימן קכט שנשאל על מש"כ בביה"ל סימן תרצ"ה בשם החיי אדם שהיודע בעצמו שאם ישתכר בפורים יבוא לידי ביטול מצוות ברכת המזון נט"י תפילת מנחה ומעריב וקר"ש מוטב שלא ישתכר, ונשאל הרי כיון שחייב לבסומי א"כ הרי הוא עוסק במצוה פטור משאר מצוות, ושם שיכור הוא אנוס מלקיים מצוות, מ"מ הרי קימ"ל שמותר להפליג בספינה ג' ימים לפני שבת אפילו שיבוא לביטול מצוות, וא"כ ה"ה לשתיית יין? וכתב להשיב ע"ז בזה"ל: ולדידי מעיקר דדינא פירכא, כמשנ"ת בס"ד בשו"ת משנ"י ח"ד או"ח סימן נ' שדעת המאירי ומהרש"א מגילה דף ז' ע"ב שנצטוינו על שמחה ולא על הוללות, וכ"כ מהרש"א ב"מ כג: והשל"ה הקדוש ריש מסכת מגילה, והרב חיד"א מורה באצבע ט' שם, וערוך השולחן תרצ"ה ס"ה שרק מעט יותר מהרגלו, וכן נהג גיסי כ"ק מהר"א מבעלז זי"ע בשולחנו בפורים, וע"פ אר"י ז"ל יהא רק קצת מבולבל עד שיאמר בטעות ברוך המן, שבזה נותן בלא יודעים חיות לנצוץ המחיה אותו, ולא יותר, וממילא אינו מבטל שום מצוה. ע"כ תשובתו.

ואמנם במש"כ דלפי האריז"ל יש חיוב לשתות רק קצת, יש להעיר דע"פ הקבלה לכאורה מוכח שיש שיכור לגמרי, וכמו שכתב בשער הכוונות דרושי חג הפורים דרוש א', וכן כתב בכף החיים (סימן תרצה אות טז) שכתב בזה"ל: ומה שאמרו רז"ל חייב איניש לבוסמי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, הכוונה היא לעולם בתוך הקליפה יש ניצוץ של קדושה המאיר בתוכה ומחיה אותה, ולכן צריך לומר ברוך המן להמשיך אל הניצוץ ההוא אור, וכלן צריך לאומרו בלא כוונה אחר שהוא שיכור ויצא מדעתו, שאם יהיה בכוונה יאיר גם אל הקליפה ח"ו, ונלע"ד כי כשאנו ממשיכין אור וכו' ע"י שתיית יין בריבוי גדול יש הארה גדולה שיש בה כח להאיר גם אל הניצוץ ההוא אשר בתוך הקליפה וכו' ולכן צריך שהשתיה תהיה מרובה מהאכילה עכ"ד, הרי לן דהשכרות לפי הקבלה עד שיצא מדעתו. (וזה כמ"ש ע"ד בעורי דבורה עמ' מ"ד, שלא נוכל לשקול תנאי מעלמא).

אכן עיין עוד בספר פורים בציון להגר"ב"צ מוצפי שליט"א שגם ע"פ הקבלה אין לשתות כי כל מש"כ בשער הכוונות זה רק בהשמטות ולא בטוח שהמהרח"ו כתב כן לדינא, ושכן אביו זיע"א לא השתכר, ואביו שתה רק קצת יין יותר מלימודו והלך לישון, ושכן ראה לכל חכמי ישיבת פורת יוסף, ואף הגר"ב"צ אבא שאול זיע"א לא השתכר אלא פעם אחת.

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

ושאלתי בזה למורינו הגר"ע פריד שליט"א ואמר לי שמשו"ה יש ללמד זכות על המקילין להשתכר משום דין עוסק במצוה פטור מן המצוה. ושוב הראוני שבשיעור למוצי"ם בבית הוראה שברשותו דיבר בזה וז"ל שם: ולגבי האם מותר להשתכר הרי קיים חשש שלא יברך ברכת המזון ובשו"ת מהרש"ל סי' מ"ח כתב שחייבים לאכול פת בפורים אמנם במגן אברהם סי' תרצ"ה סק"ט כתב שלא חייבים לאכול פת בפורים לפי המהרש"ל צ"ע איך שותים יין בסעודה הרי מפסיד בהמ"ז וי"ל כיון שהוא עוסק במצווה דרבנן פטור ממצווה דאורייתא עי' פמ"ג ע"ב, עכ"ד.

ומצאתי שכה"ג הובא בשם הגר"א נבנצל שליט"א בספר ירושלים במועדיה פורים עמ' תלא שנשאל אם מותר להשתכר כשיודע שעיי"ז לא יתפלל ערבית במנין או שלא יברך ברכת המזון, והשיב ע"ז שמעיקר הדין היה מקום להתיר ולומר שאי"ז נחשב למכניס את עצמו לאונס או פשיעה כיון שהוא עוסק בקיום תקנת חז"ל, אבל אמנם לדינא לא יעשה כן יעו"ש, ומשו"ה כתב לבאר בזה בספר בית מתתיהו ח"ה סימן ב' אות יא שמשו"ה י"ל שישן לפני ברכת המזון והרי הוא עוסק במצוה ופטור מן המצוה, וכתב שם שכה"ג כתב בשו"ת מקדש ישראל פורים סימן שלב שיש לפטור מברכת המזון וממצות היכא ששתה יין משום עוסק במצוה פטור מן המצוה יעו"ש.

ושוב ראיתי בזה בספר תל תלפיות בעניני עוסק במצוה פטור מן המצוה חלק ב' תשובה תתשעז ששאל למרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א בזה"ל: קי"ל בשו"ע או"ח קח ח' דהיכא דלא הפלל מחמת שכרותו איכא תשלומין, ונסתפקתי דהא אתי שפיר היכא דהוי שיכור בכל השנה אבל היכא דהוי שיכור בפורים הא הוי מצוה וכן פסק בשו"ע או"ח תרצ"ה ב' א"כ הו"ו עוסק במצוה וקי"ל משנ"ב סימן צג סק"ח דהיכא דלא התפלל מחמת דהוי עוסק במצוה ליכא תשלומין, [ודברינו אמורים בגוונא שנשתכר קודם שחל עליו חיוב מנחה אבל אם כבר חל עליה חיוב בכה"ג פסק המשנ"ב סימן עא סק"ד דשפיר איכא תשלומין], והשיב לו הגר"ח ק"ב בזה"ל: עד דלא ידע ולא יותר. (ונזכר ברמז בעורי דבורה עמ' מו).

ושם בהערה ציין שכן כתב לו הגר"י ליברמן שליט"א שעד דלא ידע הוא לא עד בכלל, ויעו"ש עוד מה שציין בזה ובמש"כ בספר שדה אברהם עה"ת עמ' שט, ובמש"כ בספר עדות משה סימן הב שהעיקר הוא מעשה השתיה וממילא בין כוס לכוס אינו נקרא עוסק במצוה עכ"ד, ואמנם זה תלוי בחקירה האם זה המצוה לשתות כל הזמן או שהוא בלבסומי. וראה עוד מה

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

שהארכתי בקונ' שערי יוסף - בדיני חייב איניש לבסומי (עמ' 38). [אש"ה:
ראה בעורי דבורה ח"ד עמוד קל"ג].

בברכת התורה, הצעיר באלפי ישראל, יוסף אביטבול, מח"ס שערי יוסף
ושא"ס, פה עיר התורה בני ברק.

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

עובד זר בבית כיצד ינקו את הבית מחמץ

בס"ד

לכבוד אחי רבי אליהו פורת שליט"א מח"ס מאלפי זהב

שלו' וברכה

במה ששאלת בזה"ל: עם התקרב עלינו ימי הפסח הבעל"ט, נתעוררה השאלה בהיות ואצל אחד ממקורבי משפחתי מתגורר בקביעות גוי שסועדו ועוזרו כו', כיצד עלינו לנהוג עמו כדת הלכות הפסח. והנידון הוא בתרתי, א' אם מותר לו להגוי להכניס ולאכול חמץ בחדרו המיוחד לו, ב' אם צריך לבדוק החמץ בחדרו. והנה בענין הנידון הא', הרי כתב השו"ע סי' ת"מ ס"ג "אינו יהודי שנכנס לבית ישראל וחמצו בידו, אינו זקוק להוציאו אעפ"י שהישראל רואה חמץ של א"י אין בכך כלום. אבל אסור להעלותו עמו על השלחן ואפילו בהפסק מפה". אך הנה אצל אותו קרוב המשפחה הדרך הוא שם שהגוי מנקה הבית ושוטף הכלים שאוכלים בהם, ויל"ע אם יש לחוש בזה משום חמץ, או שמא סגי אם נזהירו שלא להוציא החמץ מחדרו. ובענין הנידון הב', לכאורה הדבר תלוי במציאות אם בני הבית מכניסים חמץ לחדרו. אך במקרה המדובר השאלה היא בהיות ונותנים לו לאכול מחלות וכדו' שנשאר לבני הבית, יש להסתפק אם השאריות ממה שנשאר לו באכילתו שייכים המה לבני הבית או שכבר קנאם הגוי [ויל"ע א"כ באיזה קנין קנאהו]. ע"כ לשון שאלתו.

הנה שאלתו מצויה מאוד, ואף בספרי הקטן שערי יוסף בהל' העסקת עובד זר בבית הישראל לא כתבתי לדון בכך, ואמנם יש לדון בכ"ז בגדר החדר שיש לו לגוי האם זה כשלו או לא, והדבר נפק"מ לגבי מעשה שבת בחדרו, לגבי קביעות מזוזה בחדרו, ועוד כמה דינים, וכן לגבי חמץ, וכן לגבי לא תחונם בגוי שמעוסק באר"י.

ובספרי הנ"ל בעמ' 133 הבאתי מש"כ בערוך השולחן (יו"ד סימן רפו ס"ג) שאם ישראל מחזיק בביתו משרתים אינם יהודים ומיוחד להם חדר מחוייב במזוזה דהא דירת ישראל היא לעבדיו שהם שייכים לו ולצרכו, ועל שמו נקרא שהיא צורך הישראל ע"מ שישרתהו ולא גרע מבית האוצר שמניח שם עליו לצרכו שחייב, עכ"ד, וכן כתב בשו"ת משפטי עוזיאל סימן ל', וע"ע בשו"ת אבנ"ד ח"ו סימן קמז יעו"ש בתו"ד שנקט כן לדינא. ואולם בספר

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

מלכים אומניך (פרק יד סט"ו עמוד שדמ) כתב שעוזרת נכרי שהוקצה לה חדר מיוחד בבי תישראל, חדרה פטור ממזוזה, אבל אם נמצא בחדר רק ביום ובלילה היא לנה במקום אחר ויש לבעל הבית חפצים בחדר יכן שחייב במזוזה יעו"ש, אלא דסו"ס אם כתבנו לעיל דיש ענין לא להשכיר לה את החדר א"כ חייב החדר במזוזה. וכן ראה בשו"ת תשובות והנהגות ח"א סימן רנ, שאם בנה חדר מיוחד עבורו לא נקרא דירת ישראל ופטור ממזוזה, בספר חוקת הפתח (סימן רפו סכ"ב סקס"ב) כתב לבאר דברי הגר"מ שטרנבוך שליט"א שאע"פ שבית האוצר חייב במזוזה אפילו כשאינו סמוך לביתו זה דווקא משום חיוב בית האוצר, משא"כ בית לעבדיו שאין באים לחייבו מדין בית האוצר אלא משום דירה ולכן אם אינו בתוך בית הישראל אלא בפני עצמו הרי הוא פטור ממזוזה, יעו"ש, וכן כב בספר אהלי ישורון (ח"ב דיני מזוזה הערה 14) בשם הגר"מ פינשטיין זצ"ל שרק בחדר בתוך ביו המיועד למשרתיו חייב במזוזה משא"כ היכא שיש להם בית המיוחד בפנ"ע הרי זה פטור ממזוזה יעו"ש, וע"ע בשו"ת שרגא המאיר (ח"ד סימן כ' סק"ב ובסימן כט סק"ב) יעו"ש. וכיון שכן ה"ה לענין חמץ.

ולגבי שכירות הדירה לגוי האם שייך בהא לא תחנם, ראה מה שהבאתי בזה בשערי יוסף שם בהערה בעמ' 28 מבעל הישיב יצחק שליט"א, ואמנם נראה שלא שייך לא תחונם כיון שהוא לצורך הזקן.

ומ"מ לגבי חמץ נראה להדיא דלא עובר דהנה איתא בגמ' בפסחים דף ה ע"ב לפי שנאמר לא יראה לך שאר שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה יכול יטמין ויקבל פקדונות מן הנכרי ת"ת לא ימצא אין לי אלא בנכרי שלא כיבשתו ואין שרוי עמך בחצר נכרי שכבישתו ושרוי עמך בחצר מנין תלמו דלומר לא ימצא כלפיי לייא אבבי אמר איפוך רבא אמר לעולם לא תיפוך יעו"ש, ויעו"ש עוד בגמ' בדף ו' ע"א תנור בנן נכרי שנכנס לחצריו של ישראל ובציקו בידו אין זקוק לבער הפקידו אצלו זקוק לבער יחד לו בית אין זקוק לבער וכו' יעו"ש ששכירות קניא ואף שאסור להשכיר הכא שאני וכמ"ש, והכא הרי אינו מקבל עליו אחריות וכמ"ש הרש"י שם, ועיין עוד בב"י או"ח סימן תמ.

ומ"מ נראה דאי נימא שיש שכירות החדר לגוי, א"כ סו"ס הרי החדר שלו ויכול להכניס שם חמץ, כיון שהחדר שלו וממילא לא צריך לעשות שם בדיקה, וכן נלמד מדברי הגר"צ וובר שליט"א שהו"ד בספר עזרה כהלכה (עמ' פז) ויעו"ש טעמו שהרי החדר מושאל לנכרי ואם בסהכם עמו נקבע

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

שצריך ליתן לו קום מגורים וזה חלק מן המשכורת המושלמת לו א"כ החדר מושכר חו עכ"פ בשבוע זה שייך לו החדר, ואף שיכול הישראל לסלקו ומ"מ אין בדעתו לסלקו יעו"ש, [ואמנם יש אומרים למכור את החדר לגוי, כן כתב בשו"ת תשובות והנהגות ח"ב סימן רכא יעו"ש, ואמנם יש לעין דהרי הגוי הרי משתמש בחדר הזה בימות הפסח ומה מהני, ואולי שימכור את החדר לגוי עצמו, כמו שיש שטר כזה בבית ההוראה דמו"ר הגר"ע פריד שליט"א] אבל יש להזהירו שלא יכניס חמץ לשאר הבית, וכמו כן הרי אפשר למכור לו חמץ, ויש בזה שטר מיוחד בבית ההוראה בראשות מו"ר הגר"ע פריד שליט"א.

והנה ראיתי לחכ"א בספר ידי כהן יעבדוך עמים עמ' קיג שיש לחוש למראית העין, ואמנם לא דייק בזה בין עובד זר שמזונתיו על המשכירים אותו לבין עובד זר שאין האוכל על המשכירים אותו, וכמו שנראה להדיא ממש"כ בשו"ע רהב סימן תמ סק"ג שאם נכרי זה הוא עבדו או פועלו שמזונתיו עליו אין להניחו שיכנס לבית לאכול חמץ אע"פ שהחמץ הוא של הנכרי מ"מ יש לחוש למראית העין שיחשדו אותו שהוא מאכיל את עבדו חמץ בפסח אבל נכרי אחר שאין מזונתיו עליו מותר להניחו להכנס לבית לאכול מחמצו יעו"ש, וכן כתב בשער הציון סימן תמ סק"ל בשם האגודה, וכן כתב במשנ"ב סימן תנ סק"ד יעו"ש, שמ"מ נראה לכאורה שאין לחוש לחשדא שהרי אין מזונתיו עליו, אבל אמנם אכתי יש לדון משום מראית העין שאנשים לא יודעים הני כללא, והכי נראה לדינא לכאורה, וכן נראה מדברי המג"א סימן תנ סק"ז, ולכן נראה שיש להחמיר בזה, אבל ממש"כ בשו"ת רב פעלים ח"ב או"ח סימן נה בביאור דברי האגודה שכתב בפרק כל שעה וז"ל: אומר אדם לשפחתו כותית בפסח קחי מעות וקחי בהם מה שתאכלי והיא קונה חמץ ואוכלת חוץ לביתו עכ"ל, שאין החשש משום חשדא אלא משום שמא יפלו פירורין מאכילתו של גוי ואתי ישראל לידי מכשול בהם יעו"ש שכתב לחלק בין היכא שיש לו חדר מיוחד, וא"כ בנידון דידן שיש לו חדר מיוחד שפיר דמי, ומ"מ יש לעשות כמו שכתב ברב פעלים שאם ירצה בעל הבית להתנהג בחסידות דברב זה יעשה כך ששיכר לזה המשרת את החדר ההוא המיוחד לו בפרוטה בשביל ימי הפסח ואח"כ יצוהו ג"כ אע"פ שהוא משכיר לו החדר אינו רשאי להביא חמץ לשם יעו"ש. ומכ"ז פלא עמש"כ בספר חקת הפסח ח"ב עמ' סד יעו"ש.

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

ושוב הראוני בזה להגאון האדיר רבי אברהם צבי הכהן שליט"א בגליון הוראה ערוכה מס' ט"ז שהביא בזה למש"כ בשו"ת הרשב"א ח"א סימן קעז, שכתב כך: שאלת גוי מהו שיאכל חמצו בביתו של ישראל מי שרי לישראל להניחו להכניס חמץ, שאין זה כע"ז שעובר על לא תביא תועבה אל ביתך או לא, תשובה דבר ברור הוא זה שהרי מקבלים פקדנות מן הגוים בשלא קבל עליו אחריות וכו' יעו"ש, הרי לן דהוא שרי, וכמו שציין השואל למש"כ בשו"ע או"ח סימן תמ סעיף א' והלאה יעו"ש, וכתב שם הגר"צ כהן שליט"א שכיום לפי הנהוג היום שכלכלת העובדים הסיעודיים בבית הישראל היא חלק ממשכרותם אסור לאפשר להם לאכול חמץ בפסח אפילו בחדרם משום חשד עכ"ד, ואמנם כבר כתבנו לעיל דפוק חזי שתלוי במה שסכמו עמו, וכל מקרה לגופו, ומ"מ כתבנו שאכתי יש מקום להחמיר, ויש לעיין עוד בכ"ז לדינא. [ויעו"ש עוד בדברי הגר"א צבי הכהן שליט"א לגבי חובת בדיקה בליל י"ד בחדר הגוי שלמעשה אין צריך בדיקה].

בברכת התורה

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף וש"א"ס

פה עיר התורה בני ברק

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

למה חז"ל לא עשו סייג בהקפת הראש

ב"ה

בענין למה חז"ל לא עשו סייג באיסור הקפת הראש?

אחדשה"ט, ועתה באתי.

במה שעוררוני כעת בן אחותי, הבה"ח שמואל טירר שליט"א, שאלה ששאל הראש ישיבה דיליה, בענין מה שמצאנו בהרבה איסורים, שחז"ל עשו סייג וגדר לאיסור. - אולם מצאנו איסור אחד שלא עשו בזה חז"ל שום סייג וגדר כלל, והוא - האיסור של "תקיפו פאת ראשכם", וצריך ביאור בטעם הדבר.

[והרב הנ"ל אמר ע"ד דרוש וכדו', שרצו להראות מה קורה כשיש איסור אחד שאין בזה סייג של חז"ל.. שיש הרבה שאינם נזהרים ונכשלים ח"ו באיסור זה דהקפת הראש]..

מחכים מאד מאד לשמוע חו"ד הרמה, ושכמ"ה!

[שמא באמת כן יש סייג כל שהוא באיסור זה דהקפת הראש, ואנכי לא עיינתי בסוגיא זו].

בברכה ובהודאה מרובה!

תשובה:

בס"ד

לכבוד ידידי ורעי הרה"ג בנימין ראובן שלזינגר שליט"א

במה ששאל הנה בדין פאות הראש, א). שיטת הריב"ן מכות דף כ' ע"א ודף כא ע"א אחד למטה מן האוזן מקום שלחי התחתון יוצא ומתפרד שם, ושם נקרא פאה בחודו של לחי שבולט לחוץ ששם מתחלת הזקן, ושבתי השיבולות כל אחד מהן לסוף הלחי ונקרא פאה ואחת מלמטה שיער שבין השבילות באמצע הסנטר כלומר לשיטת הריב"ן בשני הצדדים מתחת לאוזן במקום של חיבור פאת הראש עם פאת הזקן ואחת בסוף הלחי בקצה הקרוב לצוואת מתחת לאוזן בשני הצדדים ואחת למטה באמצע הסנטר.

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

(ב). שיטת ר"ח והו"ד ברא"ש פ"ג סימן ב', ובטור סימן קפא, כתב שהוא מקום חבור הלחי לצדעים הוי פאה, וכן מצד אחר, ושני גבולי השפה אחת מימין השפה ואחת משמאלו, ושבולת הזקן מתחת הרי חמש, כלומר לשיטת ר"ח בשני הצדדים במקום החיבור של הלחי לצדדעים שם נאמר פאת הראש ומתחיל פאת הזקן ובשני צדדי השפם ואלת בגרון מתחת הסמטר.

(ג). שיטת רש"י בשבועות דף ג' ע"א בד"ה ועך הזקן, ועה"ת בחומש ויקרא פרק יט פסוק כט, שמכל צד ב' צדעים לפי שהלח רחב כנגד הצדעים ויש לכל דבר רחב קצה לשני צדדין בראשו, ואחת מלמטה בסנטר שהלחיים מחוברים שם והעצם קצר מלמטה בסנטר, והיינו שלפי רש"י בשני הצדדים במקום החיבור של פאת הראש ופאת הזקן בזוית הקרובה לאוזן וכן בשני הצדדים בזוית הקרובה לעין והאף והאחת בסוף הסנטר.

(ד). שיטת המאירי עמ"ס מכות דף כ' ע"ב ובראב"ד על התורת כהנים פרשת קדושים פרק ו' שהשתים העליונות הם בבליטה היוצאת סמוך לנקב האזן מצד הפנים וכנגד נקב האזן מצדו והוא בלחי העליון תחת העינים והשתים התחתונות הם חרוד הלי הנמצא תחת האזן ונוטה לו לצד אחרוי האזן והוא הלחי התחתון והחמישית הוא הסנטר. וכן מבואר ברמב"ם בה"ל ע"ז פרק יב הלכה ז.

(ה). הרא"ש עמ"ס מכות פרק ג' סימן ב' כתב להביא שיטת רש"י במכות שפירש באופ"א.

ובשו"ע סימן קפא סעיף יא פסק להחמיר וז"ל: פאות הזקן הם ה' ורבו בהם הדעות לפיכך ירא שמים יצא את כולם ולא יעביר תער על כל זקנו כלל עכ"ל.

ואמנם מצינו בילקוט מעם לועז פרשת ויקרא פרק יט פסוק כז שכתב ובשיעור הפאה טועים רוב העולם ועוברים על הלאו זהה כל שעה כל גרע מפני שאינם יודעים השיעור וכו' ולכן כדי לצאת מספק איסור יש להמנע מלספר השערת וכו' וזהו דבר שאין בו חסרון כיס עכ"ד.

והרי לן דיש להמנע בזה, וכמו שנראה מהשו"ע שיש להחמיר, וידוע בזה דברים מהח"ח לגבי פאה ומאי שנא פאות רהאש מפאה ואין כאן המקום להאריך.

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף וש"ס

יישכ"ג.

הוספת הרה"ג בנימין ראובן שלזינגר שליט"א

מצו"ב קמיה מר, כדרכה של תורה, דברי חכ"א [הג"ר ישראל שוורץ] שליט"א, מעניין לשמוע חו"ד הרמה:

ראיתי מובא בשם ספר הברית דמלאו דהקפה יש להוכיח כמה צדקו חז"ל בזה שעשו גדרים וסייגים ללאוי תורה שהנה לאו אחד השאירו ללא סייג וגדר וזהו הלאו של הקפת הראש והזקן וכבר רואים הכשלון בזה עכ"ד, ועיין בשו"ת רבי עקיבא איגר מהדורא קמא סימן צו דמי שמגלח זקנו בתער לא נפסל לעדות אחר דמבואר בש"ע [חו"מ סימן לד] בראו קושר ומתיר בשבת ולא הודיעו לו תחילה שאסור תולין שלא ידע שהיא מלאכה, א"כ י"ל דהשחתה בתער דנתפשט בעו"ה אצל הרבה לא חשב שזהו איסור כ"כ דלא משמע להו לאינשי דאסור, וכאשר באמת נזכר בג"ע דהשיב להמוכיח שהרבה אנשים חשובים עושים כן, וכיון דבאמת פשתה המספחת בזמנינו גם לאותן הנזהרים בשאר דברים נדמה להם דאינו איסור כ"כ. ע"כ,

וחשבתי לומר טעם למה לא מצינו סייג בהקפה לפמש"כ במשך חכמה ויקרא פרשת קדושים פרק יט פסוק כז וז"ל בספר אהבת יונתן (של רבי יונתן איבשיץ) מביא מדרש: שאלו לרבי, מפני מה אתם מגלחים שער ראשכם ואין אתם מגלחים פאת זקניכם? אמרו לו, מפני שזה גדל בשטות וזה גדל בפקחות (עכ"ל). המכוון, דלא מצאנו על מצוה שהבורא יעשה סייג בטבע, לבד על עריות עשאה ההשגחה שינוי בטבע, שהנשים אין להן זקן. ויעויין נזיר על קרא דלא ילבש גבר וכו', וזה סייג לעריות. אמנם שער הראש מצאנו באותו נזיר שהיו קווצותיו תלתלים ופחז עליו יצרו [פרק קמא דנדרים]. אם כן שער הראש מביא להסתת היצר וזה "גדל בשטות". ושער הזקן מגדירו מעבירות, ולכן "גדל בפקחות". [שוב ראיתי מקור המדרש בבראשית רבה

קובץ באר התורה (קסג) פרשת תזריע

פרשה יא יעויין שם הגירסא הנכונה]. ולכן כתוב (ויקרא יח, ל) "ושמרתם את משמרת" בעריות, שהכוונה שהשי"ת גדר ביצירה מתחילה ועשה משמרת לזה בטבע, ולכן כתוב "משמרת". ע"כ, ולפי"ז י"ל דהוי בכלל מה שאחז"ל ושמרתם את משמרת ולא משמרת למשמרת שאין עושים סייג לסייג, [עייין רש"י ביצה ב ע"ב] וכיון דלאו דהקפה הוי סייג לעריות לא עשו סייג,